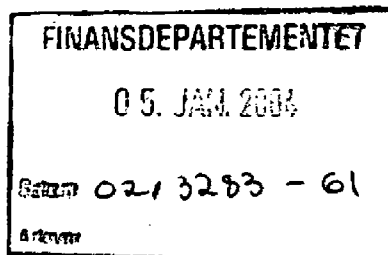

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep.,
0030 OSLO

V/ Eli Lund

Opplysningsvesenets fond

Vår dato: 22.12.2003
Deres dato: 24.09.2003
Vår ref. 03/2161 hmg
Deres ref. 03/3283 Ø EAL
Merk:
Kopi til:

Høringsvar NOU 2003:22 Forvaltning for fremtiden

1. Om Opplysningsvesenets fond

Opplysningsvesenets fond er regulert i lov om Opplysningsvesenets fond av 1996 nr 33 og er et eget rettssubjekt og må slik sett kunne karakteriseres som en særlovstiftelse.

Opplysningsvesenets fond startet med aksjeplasseringer i mai 1991 med utgangspunkt i en kombinert investeringsinstruks og etiske retningslinjer. De etiske retningslinjene fra 1991 lyder som følger:

"Finansplasseringer skal skje etter en samlet vurdering av aktuelle selskaper og i forhold til sosiale, etiske og miljømessige forhold. Finansforvaltningen skal ta hensyn til Den norske kirkes verdigrunnlag. Det skal ikke erverves aksjer i selskaper som helt eller for en vesentlig del har sin virksomhet i porno-, rustnings-, tobakk- eller alkoholindustri."

I 1991 hadde fondet en finansiell formue på ca 150 mill kroner. I dag pr 31. oktober 2003 har fondet en finansiell formue på 1.3 milliarder kroner. Disse er plassert i aksjer og obligasjoner, hedgefond og eiendom i Norge og i utlandet.

Opplysningsvesenets fonds strategiske portefølje og taktiske rammer er slik:

Aktiva	Strategisk vekt	Frühetsgrader
Likvider	10%	5-25%
Renteinstrumenter Norge	35%	25-65%
Renteinstrumenter Internasjonalt	10%	0-15%
Egenkapitalinstrumenter Norge	10%	0-20%
Egenkapitalinstrumenter Internasjonalt	15%	0-20%
Eiendom	10%	5-15%
Hegde fond	10%	0-15%
Sum aktiva	100%	

Fondet har et absolutt avkastningsmål på å oppnå STIX + 2 til 3 prosentpoeng. Da fondet har et betydelig krav på uttak av utbytte fra fondet er mye av forvaltningen lagt opp for å oppnå et absolutt avkastningskrav med betydelig vekt på unngå tap.

2. Sammenligning OVFs etiske retningslinjer og forslaget i NOU 2003:22

I NOU 2003:22 har utvalget i vedlegg 8, 9 og 10 drøftet ulike tema som deler av opinionen oppfatter som etisk diskutabelt. Vi har sammenlignet kriteriene som drøftes i vedlegg 8, 9 og 10 med forslaget til etiske retningslinjer for Petroleumsfondet samt med de etiske retningslinjene som gjelder for Opplysningsvesenets fond.

Opplysningsvesenets fond har delt inn kriteriene i nulltoleranse og lavtoleranse. Med nulltoleranse menes at selskapet verken skal ha produksjon, omsetning eller eierandeler i slik virksomhet. Med lavtoleranse menes at selskapet ikke skal ha en vesentlig del av sin produksjon, omsetning eller eierandeler innen slik virksomhet.

Sammenligningen er tatt inn som vedlegg til dette brevet. I tillegg er OVFs retningslinjer og utredning vedlagt.

3. Opplysningsvesenets fonds merknader til forslaget til etiske retningslinjer for Statens petroleumsfond

Innledning

Det poengteres i kap 1 i NOUen at grunnlaget for opprettelsen av Petroleumsfondet er å fordele de verdiene som oljen representerer mellom dagens generasjon og fremtidens generasjoner. Dette medfører at det etter OVFs syn er etisk riktig å la Petroleumsfondet ha investeringsrammer som gjør Petroleumsfondet i stand til å oppnå høy avkastning over tid. Det må derfor også i utforming av etiske retningslinjer tas hensyn til en riktig balanse mellom risiko og avkastning.

OVF er enig med utvalget (side 13) i at investeringer som Petroleumsfondet bør unngå er der man gjennom Petroleumsfondet kan risikere å bli medskyldig i grove uetiske forhold. OVF mener at det i tillegg til uetiske forhold også bør kunne medtas andre forhold som det er i Norges interesse å bekjempe. OVF mener for øvrig at ordet "grove" gir rom for en svært liberal tolking av hva som er uetisk. Det bør etter vår oppfatning brukes begreper som gir en strammere tolking.

OVF mener det bør være forskjeller på hva Opplysningsvesenets fond bør ha av etiske retningslinjer basert på Den norske kirkes etiske grunnholdninger og hva Petroleumsfondet bør ha av etiske retningslinjer basert på den pluralistiske statens etiske grunnholdninger.

Vurdering av de enkelte kriterier

OVF merker seg at utvalget foreslår at selskaper som selv eller gjennom enheter de kontrollerer produserer våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper. OVF merker seg også at andre typer våpen ikke vil bli negativt filtrert ut. OVF er enig med utvalget i vurderingen. Norge som nasjon har et forsvar med et legitimt behov for våpen. OVF mener ut fra dette at det ikke vil være riktig for Petroleumsfondet å utelukke andre våpen enn de som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper. OVF har merket seg at det i NOUen er diskutert hvorvidt ammunisjon med utarmet uran kategoriseres i denne sammenheng. OVF har kategorisert ammunisjon av utarmet uran som vanlige konvensjonelle våpen inntil videre, men vil følge opp forskning omkring denne ammunisjonstypen.

OVF har merket seg at utvalget foreslår at selskaper som foretar grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter som f.eks drap, tortur, frihetsberøvelse, tvangsarbeid, de verste former for barnearbeid og annen utbytting av barn skal trekkes ut av porteføljen. OVF har i reelt innhold en tilsvarende bestemmelse, selv om den er formulert noe annerledes. Imidlertid krever ikke OVF at bruddene må være grove eller systematiske. Likevel vil ikke OVF reagere på ethvert brudd på menneskerettigheter. F.eks skjer det meste av produksjon av klær i utviklingsland, hvor det er risiko for at det brukes barnearbeid i produksjonen. I slike tilfeller vil ikke OVF reagere på enkelttilfeller dersom bedriften har systematisk overvåkning av produksjonen og reagerer med en gang det skjer at et produksjonsledd bruker barnearbeidere. Ved bruk av ordene "grove eller systematiske" kan det virke som om utvalget legger opp til et kriterium hvor bare brudd på det som er et minimum av anstendighet rammes.

OVF merker seg at utvalget foreslår at selskaper som bidrar til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner skal trekkes ut av porteføljen. Utvalget eksemplifiserer dette med å vise til Nürnberg-prosessen hvor personer som bidro til å produsere gassen som ble brukt i utryddelsesleirene. Dette er situasjoner som man uansett burde holde seg borte fra enten dette er nedfelt i form av retningslinjer eller ei. Vi formoder at utvalget ikke bare har myntet forslaget til retningslinjer på slike ekstremisituasjoner, men også inkluderer f.eks bruk av slavearbeidere i land hvor regimet undertrykker befolkningen. OVF formoder at selskaper som utnytter situasjonen i f.eks Burma vil ekskluderes på bakgrunn av forslaget til retningslinjer. OVF mener at ordet "alvorlige" ikke bør være en del av kriteriet. Dette er et felt hvor den etiske toleransegrensen bør være lav, slik at det ikke tolereres brudd på individers rettigheter i krig og konfliktsituasjoner. Det vil kunne være vanskelig for et selskap å manøvrere i et område når konflikt har oppstått. De fleste vil instinktivt ønske å bevare verdier, slik at det neppe kan kreves at selskaper ved det minste tegn til krigstilstand og konflikt skal trekke seg ut. Det må slik sett benyttes en del skjønn i vurderingen av et selskaps opptreden i en konfliktsituasjon. Grensene for uttrekk bør dog legges slik at Petroleumsfondet gjør uttrekk av selskapet også der grensen for minimum av anstendighet ikke er overskredet.

OVF merker seg at utvalget foreslår at selskaper som bidrar til alvorlig miljøskade skal trekkes ut av porteføljen. I premissene (side 167) er det lagt til grunn at det "i vurderingen bør legges vekt på om skadevirkningen er et resultat av illegale handlinger, en systematisk adferd, om den er planlagt eller om skaden er blitt større fordi selskapet har forsøkt å skjule handlingen". Slik OVF leser premissene ser det ut til at det legges opp til en svært høy terskel for å gjøre uttrekk av selskaper grunnet skade på miljø. OVF er enig med utvalget i at det ikke er mulig å sette eksakte grenser og at det derfor må utøves skjønn. OVF mener også her at det må være mulig å uttrykke seg slik i retningslinjene at terskelen for å trekke ut selskaper ikke settes for høyt, selv om OVF har forståelse for at ikke enhver miljøskade skal medføre uttrekk og at det av operasjonelle grunner bør være en viss terskel.

OVF merker seg at utvalget foreslår at selskaper som bidrar til grov korrupsjon skal trekkes ut av porteføljen. Det er ønskelig å sette en terskel ved enhver form for korrupsjon, men det er vanskelig å oppdage korrupsjon eller bestikkelser da det i slike virkemidlers natur ligger at de skal holdes hemmelig. Operasjonelt vil det derfor være vanskelig å trekke ut andre selskaper enn de som gjør så pass grov korrupsjon at det lar seg bevise i en straffesak. OVF har utfra dette forståelse for at utvalget foreslår "grov korrupsjon".

Utvalget har foreslått en generalklausul for uttrekk: "Andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer". OVF er enig med utvalget i at det er behov for en generalklausul. Dog mener OVF at "særlig grove" gir en for høy terskel for aksept.

OVF har merket seg at utvalget i NOU 2003:22 ikke har diskutert og heller ikke foreslått retningslinjer som tar hensyn til bevaring av verdens kulturarv. OVF har retningslinjer hvor OVF foretar uttrekk av "selskaper

som ødelegger viktige kulturminner i strid med internasjonale konvensjoner og nasjonal lovgivning". Kulturminner knytter oss i dag til folk, kulturer og land i tidligere tider og bidrar til å minne oss om vår tilhørighet. Kulturminner har en egenart i seg selv i å bli bevart for ettertiden. Imidlertid vil det være tilfeller der man likevel må ødelegge et kulturminne for å oppnå et mye større gode. OVF ber departementet om at ødeleggelse av kulturminner tas inn i de etiske retningslinje for Petroleumsfondet.

OVF har forståelse for at pengespill og annen gambling ikke foreslås tatt ut så lenge staten er en av de store tilbyderne av pengespill.

OVF har forståelse for at persistente organiske forbindelser ikke foreslås tatt med i retningslinjene, så lenge dette ikke er et aktuelt problem all den tid disse snart ikke er i bruk. OVF antar at dersom et selskap likevel skulle velge å gjøre store utslipp vil dette kunne rammes av kriteriet "alvorlig miljøskade".

OVF har også forståelse for at genmodifisert mat ikke er med i retningslinjene. Disse er heller ikke med i OVFs egne etiske retningslinjer. Dette skyldes at bioteknologiområdet er forholdsvis nytt og at forskningen ikke er kommet langt nok til at det er lett å trekke endelige konklusjoner. OVFs erfaring er at det er operasjonelt vanskelig å utforme gode retningslinjer på feltet og operasjonelt er vanskelig å spore slik produksjon med unntak av noen åpenbare eksempler. OVF har for egen del utelukket "selskaper som bruker kloning av mennesker, befruktete egg eller aborterte fostre i medisinsk forskning eller terapi" da det er dette Den norske kirke reagerer mest på. Ellers har OVF lagt til grunn et forsiktighetsprinsipp for investeringer i selskaper innen bioteknologiområdet. Stortinget har lagt seg på en restriktiv linje når det gjelder bioteknologiloven og slik sett bør bioteknologi drøftes nærmere som et kriterium når retningslinjene skal fastsettes.

OVF har forståelse for at kullkraft og petroleum ikke er inntatt i et kriterium all den tid dette er basisen for Petroleumsfondets eksistens og mye av velferden i Norge.

OVF er forundret over at tobakk ikke er tatt med blant områdene hvor fondet skal foreta negativ filtrering særlig ut i fra Norges holdning til tobakk i form av restriksjoner på omsetning, ved avgiftspolitikken, støtte til tiltak mot tobakksprodusenter i internasjonale fora som WHO og den massive påvirkningen av befolkningen. OVF mener Petroleumsfondet bør ekskludere tobakksprodusenter.

Vurdering av positive kriterier

Utvalget har ikke funnet noen grunn til å gå inn på vurdering av positive kriterier som f.eks å plassere penger i selskaper som styrker miljøet, i selskaper som arbeider med alternative energiformer, selskaper som arbeider med investeringer i fattige land eller i mikrofinans. Utvalgets begrunnelse for dette er at Petroleumsfondets miljøfond skal evalueres om kort tid og at slike vurderinger best vil kunne skje ved evalueringen. OVF er enig i at det er ryddigst at vurdering av positive kriterier skjer i forbindelse med evaluering av miljøfondet. OVF mener i den forbindelse at det vurderes å utvide mandatet til miljøfondet og også å utvide størrelsen på "det nye miljøfondet".

Vurdering av metodikk

OVF har lange erfaringer med etiske retningslinjer. OVF har praktisert metodikken med negativ filtrering og uttrekk.

OVF foretar negativ filtrering av selskaper som driver det fondet definerer som negative virksomhetsområder, f.eks produksjon av tobakk. Normalt er det enkelt å unngå selskaper som har slik virksomhet som et hovedsatsingsområde. Imidlertid har OVF ved flere anledninger klarert et selskap for investering for så i ettertid å bli opplyst om at det langt ut i kjeden av datterselskaper finnes et selskap som

driver virksomhet som er uakseptabel for OVF. Dersom virksomheten ikke er innenfor "core business" har OVF ofte blitt møtt med velvilje fra selskapets (nordiske selskaper) side når OVF har brukt sin eierposisjon til å hente opplysninger fra selskapene og av og til også når OVF har prøvd å påvirke selskapene.

OVF har også retningslinjer om f.eks menneskerettigheter hvor OVF har brukt uttrekk av selskapet i ettertid. Her har OVF funnet det vanskelig å foreta negativ filtrering selv av norske og nordiske selskaper. OVF har derfor valgt uttrekk i ettertid dersom det oppdages at selskaper faller inn under det OVF har definert som negative handlingsområder. OVF foretar vanligvis først investeringer og gjør deretter en etisk due diligence. Imidlertid er det enkelte selskaper som er i søkelyset allerede. Det blir foretatt undersøkelser på forhånd. OVF har valgt en strategi med aktiv forvaltning av smalere porteføljer (stockpicking), mens Petroleumsfondet har en mye bredere portefølje for å oppnå en mer indeksnær avkastning. Da Petroleumsfondet har en svært mye større formue enn OVF vil en smal portefølje neppe kunne fungere for Petroleumsfondet. Ved dette vurderer OVF det slik at utvalget er kommet fram til riktig metodikk ved valg av uttrekk i ettertid.

Mange miljøer som forvalter etiske verdipapirfond har valgt en tilnærming der de aksepterer selskaper som har inntil en gitt prosentvis andel av virksomheten innen uønsket område (f.eks 5 prosent). OVF bruker denne type informasjon i OVFs vurdering av selskapet, men avgjørelsen skjer på skjønsmessige kriterier. Et slikt eksempel er Orkla. Orkla har mange positive handlingsmønstre, f.eks program for kontroll av genmodifisert mat, mens ølproduksjonen utgjør mellom 20 og 25 prosent av Orkla alt etter hvilke metodikk Carlsberg inkluderes i Orkla. OVF har vurdert det slik at Orkla fortsatt er en del av OVFs investeringsunivers.

OVF er enig med utvalget at Petroleumsfondet bør bruke sine eierposisjoner til påvirke selskapenes handlinger. Alle aksjonærer har rettigheter til å fremme sitt syn på generalforsamlingene. Ved påvirkning eller innhenting av informasjon direkte fra selskapets administrasjon kan det stilles spørsmål om det er etisk riktig at en eier skaffer seg en særlig kanal for påvirkning og informasjon som de andre aksjonærene ikke vet om eller som ikke blir medelt markedet. OVF mener likevel at Petroleumsfondet og andre bør bruke sitt eierskap til å påvirke selskapene og hente informasjon fra selskapenes administrasjoner, men at dette må foregå innenfor rammer av forretningsmessig skikklighet.

4. Avslutning

OVF synes utvalget har gjort en grundig jobb i å utrede etiske retningslinjer for Petroleumsfondet. OVF mener at utvalget har valgt riktig metodikk ved valget av eierskapsutøvelse, negativ filtrering og uttrekk. OVF er enig med utvalget i hvilke tema som hører under henholdsvis eierskapsutøvelse, negativ filtrering og uttrekk.

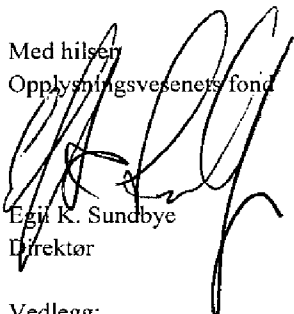
OVF mener at i valg av etiske kriterier må det legges til grunn hva den pluralistiske norske stat mener er etisk uønsket å investere i. OVF mener det beste organ til å mene noe om dette er det fremste av våre folkevalgte organer: Stortinget.

OVF er etter det engasjement Den norske stat legger for dagen i bekjempelse av tobakk uenig i at tobakk ikke er underlagt negativ filtrering.

OVF har merket seg at utvalget bruker adjektiv som "grov" og "alvorlig" foran beskrivelsen av en handling, f.eks "grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter ...". Slik ordlyden er formulert virker det som om retningslinjene rammer bare de mest alvorlige tilfellene og at retningslinjene er lagt på det som må

karakteriseres som et minimum av anstendighet. OVF mener departementet bør sløyfe eller modere adjektivene.

Med hilsen
Opplysningsvesenets fond

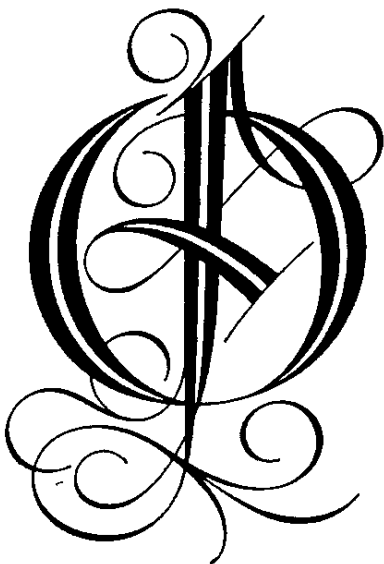
Egil K. Sundbye
Direktør

Vedlegg:
Retningslinjer og utredning om Opplysningsvesenets fonds samfunnsbeviste investeringer

Vedlegg Sammenligning Kriteriene drøftet i vedlegg 8,9 og 10 mot OVFs kriterier og utvalgets forslag til retningslinjer for Petroleumsfondet		
Kriterier drøftet i vedlegg 8, 9 og 10	Opplysningsvesenets fond	Petroleumsfondet
Eierskapsutøvelse		
FNs Global Compact		FNs Global Compact
OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper	Corporate Governance med bakgrunn i OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper	OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper
Negativ filtrering		
De verste eller mest uetiske våpen (kjemiske, biologiske, landminer, giftgass, kjernevåpen og klasebomber)	Selskaper som produserer masseødeleggende våpen eller våpen som rammer tilfeldig f.eks landminer, klasebomber, atomvåpen, kjemiske og biologiske våpen (nulltoleranse)	Selskaper som selv eller gjennom enheter de kontrollerer produserer våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper
Andre våpen inkl utarmet uran	Selskaper som leverer våpensystemer spesielt designet for militære formål og selskaper som produserer våpen, f.eks missiler, torpedoer, bomber, artilleri, håndvåpen, elektronisk krigføringssystemer, ildledningsutstyr og annet stridsutstyr	
Kjernekraft	Produsenter av atomenergi (nulltoleranse)	
	Produsenter av porno og selskaper som omsetter ulovlig porno (nulltoleranse)	
Tobakk	Tobakksprodusenter (nulltoleranse)	
	Brennevinsprodusenter (nulltoleranse)	
	Pengespill og annen gambling (nulltoleranse)	
	Selskaper som har en vesentlig del av omsetningen fra produksjon av øl og vin	
Ozonødeleggende stoffer		
Persistente organiske forbindelser		
Genmodifisert mat		
Kullkraft og petroleum		
Uttrekk		
Menneskerettigheter og arbeidsrettigheter	-Selskaper som bryter de sentrale konvensjoner om barns rettigheter i sin virksomhet (nulltoleranse) -Selskaper som i sin virksomhet bryter med de sentrale FN og ILO konvensjoner om menneskers frihet og om urfolk og etniske minoriteter.	Grove eller systematiske krenkelser av menneskerettigheter som f.eks drap, tortur, firhetsberøvelse, tvangsarbeid, de verste former for barnearbeid og annen utbytting av barn
Individens rettigheter i krig og konflikt	-Selskaper som i sin virksomhet bryter med de sentrale FN og ILO konvensjoner om menneskers frihet og om urfolk og etniske minoriteter.	Alvorlige krenkelser av individens rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner
Miljø	Selskaper som forurenser miljøet i strid med det som er strengest av nasjonale miljøkrav og sentrale internasjonale konvensjoner	Alvorlig miljøskade
Biologisk mangfold og tropisk regnskog	Selskaper som ikke tar hensyn til det biologiske mangfold skal bevares	Alvorlig miljøskade
	Selskaper som ødelegger viktige kulturminner i strid med internasjonale konvensjoner og nasjonal lovgivning	
	Selskaper som bruker kloning av mennesker, befruktede egg eller aborterte fostre i medisinsk forskning og terapi (nulltoleranse)	
	Forretningsmessig skikkelighet, herunder korrupsjon	Grov korrupsjon
	Generalklausul: Fondets finansplasseringer skal være i samsvar med Den norske kirkes etiske grunnholdninger	Andre særlige grove brudd på grunnleggende etiske normer

OPPLYSNINGSVESENETS FOND

SAMFUNNSBEVISSTE INVESTERINGER

I Innledning

II Retningslinjer for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbevisste investeringer

III Rapport Opplysningsvesenets fonds forretningsmessig samfunnsansvar ved finansinvesteringer

Mai 2003

INNLEDNING

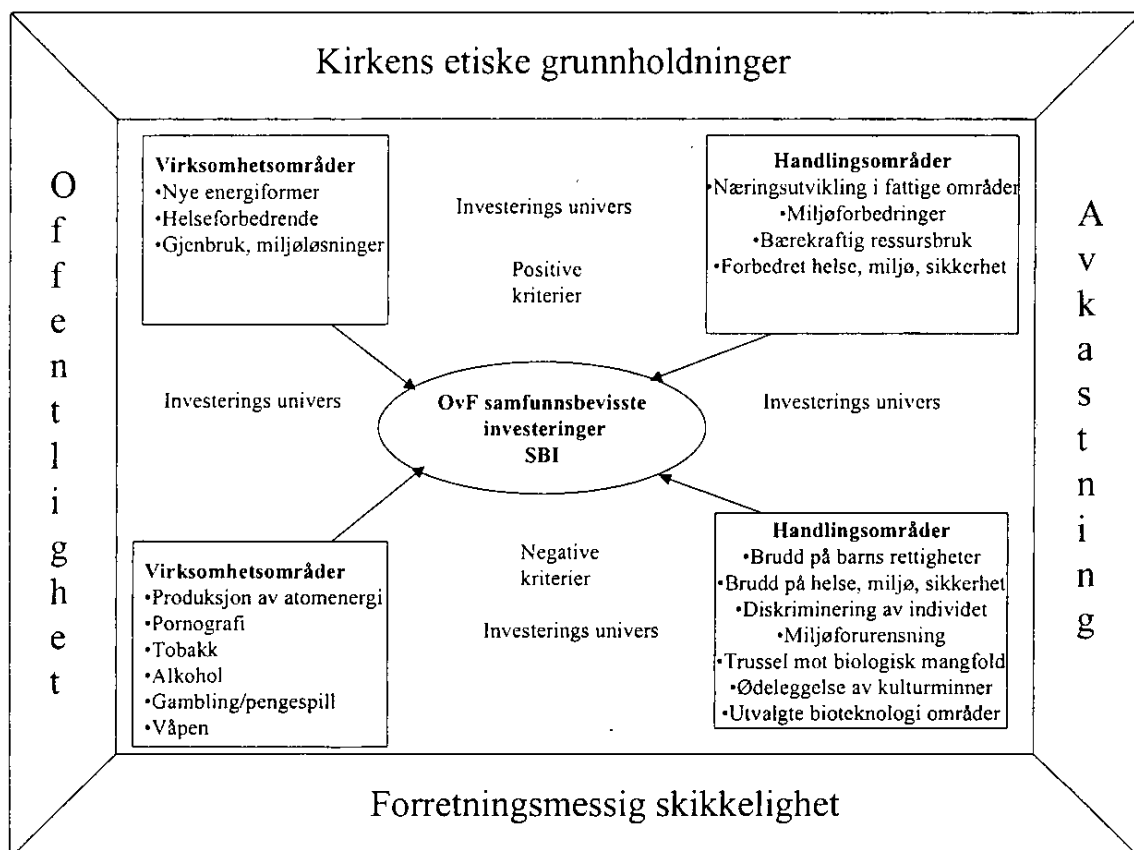
Fondet har hatt retningslinjer for samfunnsbevisste investeringer eller etiske retningslinjer for finansforvaltningen siden 1991. Det har imidlertid skjedd mye på dette området de siste årene og fondet tok høsten 2001 initiativ til å få utredet nye og mer utfyllende retningslinjer. Det ble nedsatt en gruppe med medlemmer utpekt av Kirkerådet (Våland og Krokeide) og fra fondet (Sundbye og Glomdal). Gruppens mandat var å utrede og foreslå nye kriterier for samfunnsbevisste investeringer (SBI) basert på det forretningsmessig samfunnsansvar enhver bedrift har og på Den norske kirkes etiske grunnholdninger.

Gruppen la frem sine synspunkter høsten 2002. Rapporten er i hovedsak en drøfting av grunnlaget for nye kriterier for SBI. Rapporten ble etter en høringsrunde med påfølgende justeringer behandlet av fondets styre i januar 2003. Styret sluttet seg til grunnlaget.

På bakgrunn av rapporten har styret i april 2003 godkjent nye retningslinjer for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbevisste investeringer.

Det er lagt stor vekt på forretningsmessig skikkelighet i de selskapene fondet investerer. Retningslinjene er delt inn i positive og negative virksomhetsområder og handlingsområder. De negative kriteriene er inndelt i nulltoleranse og lavtoleranse. I vurderingen av hva som skal være nulltoleranse og lavtoleranse er hensynet til ideelle målsettinger balansert mot operasjonelle hensyn.

Figuren nedenfor illustrerer hovedlinjene i fondets SBI kriterier.

RETNINGSLINJER FOR OPPLYSNINGSVESENETS FONDS SAMFUNNSBEVISSTE INVESTERINGER

Vedtatt av Styret for Opplysningsvesenets fond 2. april 2003 (sak 9-2-2003)

I FORMÅL MED RETNINGSLINJENE OG DEN NORSKE KIRKES ETISKE GRUNNHOLDNINGER

1. Formålet med retningslinjer om samfunnsbeviste investeringer for Opplysningsvesenets fond

Fondets finansplasseringer skal være i samsvar med Den norske kirkes etiske grunnholdninger

Retningslinjene har sitt grunnlag i rapport av 9. januar 2003, behandlet på styremøte 23. januar 2003 sak 6-1-2003.

Utdyping:

Opplysningsvesenets fond skal i henhold til lov om Opplysningsvesenets fond § 2 komme Den norske kirke til gode. Dette skjer ved å stille eiendommer eller penger til disposisjon for Den norske kirke. For å kunne komme Den norske kirke til gode skal fondets midler plasseres der de gir best avkastning på kort og lang sikt. Alle som driver næringsvirksomhet har ansvar for å utvise forretningsmessig samfunnsansvar. For fondets del vil dette samfunnsansvaret i tillegg til allment aksepterte etiske normer også baseres på Den norske kirkes etiske grunnholdninger. Retningslinjene angir en retning for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbeviste investeringer som skal balansere forretningsmessig hensyn med samfunnsansvar.

Styret nedsatte i november 2001 en arbeidsgruppe med representanter for fondet og Kirkerådet for å utrede nye etiske kriterier for Opplysningsvesenets fond. Ferdig rapport ble fremlagt 9. januar 2003 og behandlet av styret i møte 23. januar 2003. Rapporten har status som disse retningslinjers forarbeid og retningslinjene må leses i lys av rapporten.

II FELLESBESTEMMELSER

2. Forsiktighetsprinsipp

Ved vurdering av om en investering i verdipapirer er samfunnsbevisst skal det legges et forsiktighetsprinsipp til grunn.

Utdypning:

Det legges et generelt forsiktighetsprinsipp til grunn. På noen områder er dette særlig viktig. I slike tilfelle er dette særlig presisert.

Med forsiktighetsprinsipp menes at fondet for så vidt kan investere i vedkommende sektor eller selskap, men det skal vises særskilt forsiktighet og foretas undersøkelser. Et føre var prinsipp ville ha medført at fondet skulle unngå investeringen, mens et forsiktighetsprinsipp tilsier at fondet kan investere i bransjen eller selskapet, hvis en særskilt vurdering tilsier at det er akseptabelt.

3. Toleransekrav

Det opereres med to krav til toleranse: nulltoleranse og lavtoleranse.

Ved nulltoleranse skal selskapet verken ha produksjon, omsetning eller eierandeler i den angitte virksomhet.

Ved lavtoleranse skal selskapet ikke ha en vesentlig del av sin produksjon, omsetning eller eierandel innen angitte virksomhet. Ved lavtoleranse skal det uvises et skjønn etter en totalvurdering av situasjon og virksomhet.

Utdypning:

Ved null- og lavtoleranse skal det brukes skjønn. Ved nulltoleranse er rommet for skjønn begrenset. Etik er ikke det samme som matematikk. Hvor grensen går vil være en vurdering av det enkelte tilfelle. Hvis en bedrift har en del av virksomheten innenfor områder fondet ikke ønsker å være eksponert, men for øvrig

Retningslinjer for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbevisste investeringer

oppfyller alle krav fondets samfunnsbevisste investeringer vil grensen for når bedriften skal ut av fondets investeringsuniverset kunne økes. Det er derfor brukt kvalitative vurderingskriterier.

Med eierandel menes andel av strategisk virksomhet som selskapet har som policy å beholde. Det kan imidlertid være at en eierandel var strategisk, men nå planlegges solgt.

Fondet vil normalt ikke vektlegge finansielle omløpsmidler i vurderingen av selskapet.

Ofte er verdipapirer en kortsiktig plassering (omløpsmidler) og kan være tilfeldig plassert av en finansiell rådgiver. Dette kan gjøre oppfølgingen vanskelig.

Ved vurderingen av negative virksomhetsområder vil selskapets omsetning eller strategiske eierandeler være utgangspunkt.

Ved vurderingen av negative handlingsområder vil selskapets produksjon i egen virksomhet og/eller hos underleverandører være utgangspunkt.

III KRITERIER FOR SAMFUNNSBEVISSTE INVESTERINGER

4. Forretningsmessig skikkelighet (corporate governance)

For bedrifter Opplysningsvesenets fond skal investere i søkes følgende kriterier oppfylt (lavtoleranse):

- a) At selskapets informasjonspolitikk skal være åpen og informasjonen skal være fyllestgjørende.
- b) At selskapet ivaretar eiernes rettigheter på en fyllestgjørende måte og med lik behandling av alle eierne.
- c) At selskapet skal ha etiske retningslinjer eller verdigrunnlag for virksomheten.

Fondet kan søke å bruke sin eierposisjon til å påvirke selskapene og standardene for forretningsmessig skikkelighet.

Utdypning:

I Norge bør fondet praktisere regelen aktivt og være pådriver for forretningsmessig skikkelighet.

Utenfor Norge vil fondet ikke kunne ha samme innflytelse. Mange børser utvikler regler om corporate governance. Utenfor Norge vil det derfor være operasjonelt å stille krav om at børsenes regler oppfylles. Der det er slike krav for notering på børsen vil det at selskapet er notert i seg selv være tilstrekkelig.

Fondet bør delta i fora der forretningsmessig skikkelighet står på dagsorden.

5. Negative virksomhetsområder

Fondet skal søke å unngå plasseringer innen følgende virksomhetsområder:

Nulltoleranse:

- a) produsenter av atomenergi,
- b) produsenter av porno,
- c) selskaper som omsetter ulovlig pornografi,
- d) tobakksprodusenter,
- e) brennevinsprodusenter,
- f) selskaper som har pengespill som kjernevirksomhet,
- g) selskaper som produserer masseødeleggelsesvåpen eller våpen som rammer tilfeldig, f eks landminer, klasebomber, atom-, kjemiske og biologiske våpen.

Lavtoleranse:

- h) selskaper som har en vesentlig del av omsetningen fra produksjon av øl og vin,
- i) selskaper som leverer våpensystemer spesielt designet for militære formål,
- j) selskaper som produserer våpen, f eks missiler, torpedoer, bomber, artilleri, håndvåpen, elektronisk krigføringsutstyr, ildledningsutstyr og annet stridsutstyr.

Utdypning:

I et dynamisk næringsliv vil det være utvikling av nye forretningsområder, oppkjøp, frasalg osv. Det vil også være økonomiske sykler som gjør at en investor vektlegger forskjellige kriterier til forskjellige tider. I slike skifter er det fort gjort å trå feil. Ved brudd på retningslinjene vil investeringen bli avhendet.

Retningslinjer for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbevisste investeringer

Alkohol defineres som drikkevarer med høyere volumprosent enn 2,8 pst, jf EUs definisjon.
For porno er referansen normalt norsk lovgivning.

6. Negative handlingsområder

Fondet skal søke å unngå plasseringer i selskaper som bryter med følgende handlingsområder:

Nulltoleranse:

- a) selskaper som bryter de sentrale konvensjoner om barns rettigheter i sin virksomhet,
- b) selskaper som bruker kloning av mennesker, befruktete egg eller aborterte fostre i medisinsk forskning eller terapi.

Lavtoleranse:

- c) selskaper som bryter de sentrale ILO konvensjoner om helse, miljø og sikkerhet i sin virksomhet,
- d) selskaper som i sin virksomhet bryter med sentrale FN og ILO konvensjoner om menneskerettigheter, individets frihet og om urfolk og etniske minoriteter,
- e) selskaper som forurenses miljøet i strid med det som er strengest av nasjonale miljøkrav og sentrale internasjonale konvensjoner,
- f) selskaper som ikke tar hensyn til at det biologiske mangfold skal bevares,
- f) selskaper som ødelegger viktige kulturminner i strid med internasjonale konvensjoner og nasjonal lovgivning.

Det legges et forsiktighetsprinsipp til grunn for investeringer i bioteknologiselskaper

Utdypning:

Det er på de fleste områder satt lavtoleranse utfra en vurdering om at dette er handlinger det er vanskelig å vurdere operasjonelt. Derimot er det satt nulltoleranse på to viktige felt som særlig støter an mot etiske grunnholdninger i Den norske kirke.

For bioteknologi er det satt et særskilt forsiktighetsprinsipp. Dette er et området under sterk utvikling. Bioteknologi har betydelig potensiale innen medisin for å kurere eller forebygge sykdommer. Samtidig kan bioteknologi brukes uetisk, hvorav noen eksempler er eksplisitt nevnt i bokstav b. Bioteknologi har også potensiale innenfor landbruk men også her med eksempler på uetisk bruk. Da området er under sterk utvikling er det lagt et forsiktighetsprinsipp til grunn og ikke tatt standpunkt utover det som følger av bokstav b.

7. Positive virksomhetsområder

Fondet bør plassere noe av finanskapitalen i foretak som særlig:

- a) fremmer alternative energiformer eller energisparing,
- b) fremmer helseforbedrende behandlingsformer og særlig innenfor temaene global utbredelse og smitteperspektiv, rent vann og u-landsmedisin,
- c) fremmer gjenbruk eller nyskaping av mindre forurensende teknologi.

Utdypning:

Det er sagt "bør plassere noe". Hva "noe" utgjør er ikke angitt. Noen investeringer vil være direkte i selskaper som har slike områder som eneste forretningsområde. Andre kan ha investeringer i f eks et oljeselskap som også arbeider med utvikling av nye energiformer..

8. Positive handlingsområder

Fondet bør plassere noe midler i bedrifter og fond som bidrar til:

- a) næringsutvikling i fattige områder,
- b) bærekraftig ressursbruk og miljøforbedringer,
- c) forbedret helse, miljø og sikkerhet i bedriften.

Utdypning:

Se Utdypning under § 7 om begrepet "bør plassere noe".

Bidrag til næringsutvikling i fattige områder kan f eks skje ved investeringer i "emerging markets" fond, i foretak som gjør investeringer i land under utvikling, i foretak som har mikrofinans som et av sine

Retningslinjer for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbevisste investeringer

forretningsområder, i foretak som har som policy å fremme rettferdig handel eller ved direkteinvesteringer i enkeltforetak i u-land.

Bidrag til bærekraftig ressursbruk og miljøforbedringer kan skje ved å investere i f eks foretak som arbeider for substitusjon til mer fornybare ressurser, for bedre utnyttelse av eksisterende ressurser, med livsløpsfokus, for energiøkonomisering eller grønn logistikk.

Det vil kreves at bedriften gjør noe utover minimumskravene for forbedring av helse, miljø og sikkerhet for at fondet skal investere i foretaket som et positivt kriterium.

IV OPPFØLGING AV KRITERIER/ADMINISTRATIVE BESTEMMELSER

9. Ambisjonsnivå

Finansinvesteringene skal være i selskaper som ikke har virksomhet eller handlinger som faller innenfor de negative kriteriene. Det er videre et mål at en viss andel av fondets investeringer skal være i selskaper eller områder som faller innenfor de positive kriteriene. Ved plassering i verdipapirfond skal det så langt råd søkes plassert i fond som har kriterier for samfunnsbevisste investeringer.

Utdypning:

De fleste av fondets plasseringer vil være nøytrale plasseringer der det verken er negative eller positive kriterier som investeringen enten støter mot eller faller innenfor. Noen av de positive kriteriene kan medføre at fondets plasseringer blir mindre likvide, selv om kravet til økonomisk lønnsomhet blir oppfylt. Det vil derfor kun være en mindre andel i foretak med positive kriterier og innenfor de strategiske grensene for "private equities" investeringer.

En målsetning om å oppfylle kriteriene innebærer ikke derved nødvendigvis et absolutt krav. F eks vil fondet kunne plassere på bankkonti uten nærmere kontroll av hvem banken låner ut penger til. Videre er det investeringsområder som ikke har SBI alternativer i dag, f eks hedgefond. Fondet bør likevel kunne investere i slike dersom dette ut fra en porteføljemessig vurdering er økonomisk interessant. Ved investeringer i Norge og i Norden vil det være enkelt å bruke diskresjonære porteføljer og derved om nødvendig foreta full screening. Utenfor Norden vil dette være vanskeligere og fondet må da i stor grad benytte verdipapirfond som er screened for mer allment aksepterte SBI kriterier selv om de ikke fullt ut dekker fondets retningslinjer.

10. Offentlighet

Det skal så langt råd utvises meroffentlighet omkring fondets praktisering av disse retningslinjer.

Utdypning:

Taushetsplikt, kost nytte vurderinger og andre forhold kan begrense intensjonen om meroffentlighet i alle situasjoner.

Det opprettes websider for fondets investeringer. Websidene skal inneholde tilstrekkelig informasjon til å kunne kontrollere at fondet lever opp til sine retningslinjer. Websidene skal i tillegg til retningslinjer og investeringer også ha med rapport av 9. januar 2003.

11. Oppfølging av retningslinjene

Administrasjonen rapporterer til styret minst en gang i året om hvordan disse retningslinjene følges opp.

Administrasjonen kan lage rutiner for ytterligere operasjonalisering og kan inngå avtale med screeningbyrå.

Utdypning:

Løpende oppfølging er lagt til administrasjonen. Administrasjonen er gitt fullmakt til å lage ytterligere rutiner.

12. Iverksetting

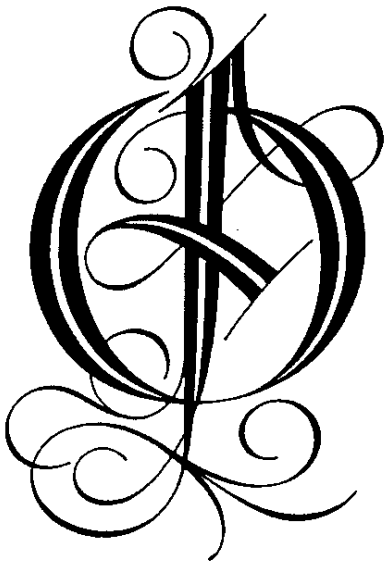
Retningslinjer for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbevisste investeringer

Disse retningslinjer trer i kraft straks. Administrasjonen kan bruke 2003 på å tilpasse finansinvesteringene til disse retningslinjene.

Rapport

**Opplysningsvesenets fonds
forretningsmessige samfunnsansvar
ved finansinvesteringer**

**Samfunnsbevisste
investeringer (SBI)**

**Rapport
fra utvalg som vurderer
Opplysningsvesenets fonds
etiske retningslinjer**

Avgitt 9. januar 2003

2003

Innholdsfortegnelse

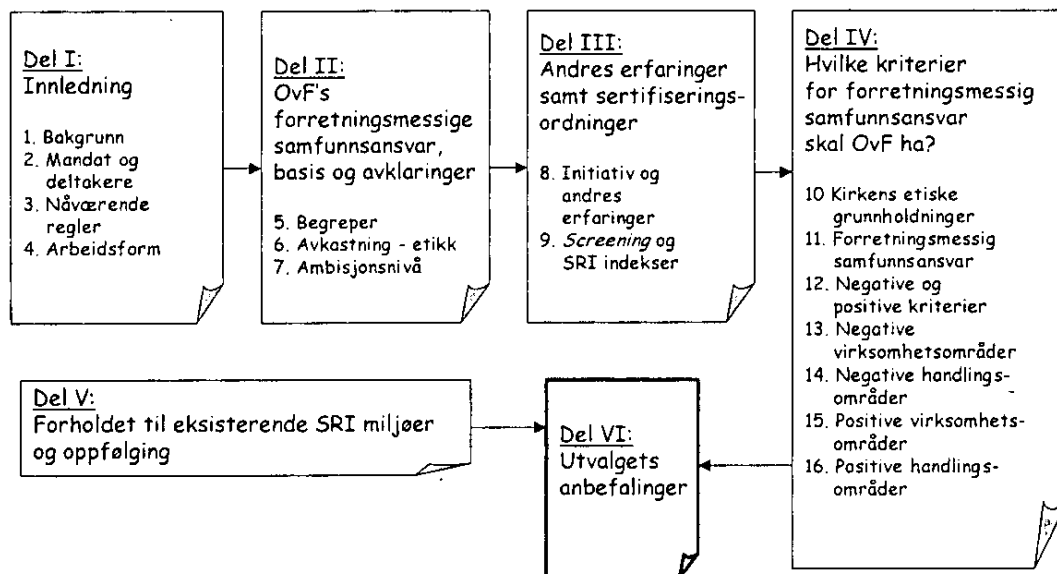
OVERSIKT OVER RAPPORTEN	4
I INNLEDNING.....	5
1. BAKGRUNN.....	5
2. MANDAT OG DELTAKERE.....	5
3. FONDETS NÅVÆRENDE REGLER FOR SBI.....	6
4. ARBEIDSFORM.....	6
II OPPLYSNINGSVESENETS FONDS FORRETNINGSMESSIGE SAMFUNNSANSVAR – BASIS OG AVKLARINGER.....	7
5. BEGREPER.....	7
6. AVKASTNING - ETIKK.....	7
7. AMBISJONSNIVÅ (POSITIVE OG NEGATIVE KRITERIER).....	9
7.1 POSITIVE OG NEGATIVE KRITERIER (AMBISJONSNIVÅ).....	9
7.2 FORSIKTIGHETSPRINSIPP.....	10
7.3 UNNTAK FRA AMBISJONEN.....	11
7.4 AKTIVAKLASSER UTEN SBI-ALTERNATIVER.....	11
III ANDRES ERFARINGER OG SERTIFISERINGS-ORDNINGER.....	12
8. INITIATIV OG ANDRES ERFARINGER.....	12
8.1 INNLEDNING.....	12
8.2 INITIATIV OM SBI.....	12
MILJØ.....	12
8.3 SERTIFISERING.....	14
8.4 ANDRES ERFARINGER.....	14
9. SCREENING OG SBI INDEKSER.....	18
10. SBI INDEKSER, AVKASTNING OG RISIKO.....	20
IV GJENNOMGANG AV KRITERIER FOR OPPLYSNINGSVESENETS FONDS SAMFUNNSBEVISSTE INVESTERINGER (SBI).....	24
11. DEN NORSKE KIRKES ETISKE GRUNNHOLDNINGER.....	24
12. FORRETNINGSMESSIG SKIKKELIGHET.....	24
12.1 INNLEDNING.....	24
12.2 INFORMASJONSPOLITIKK.....	25
12.3 EIERRETTIGHETER.....	25
12.4 FORRETNINGSMESSIG SKIKKELIGHET ELLERS.....	25
12.5 KONKLUSJON.....	26
13. NEGATIVE VIRKSOMHETSOMRÅDER.....	26
13.1 PRODUKSJON AV ATOMENERGI.....	26
13.2 PORNOGRAFI.....	26
13.3 TOBAKK.....	27
13.4 ALKOHOL.....	27
13.5 PENGESPILL.....	28
13.6 VÅPEN.....	28
14. NEGATIVT HANDLINGSOMRÅDE.....	30
14.1 BRUDD PÅ BARNES RETTIGHETER.....	30
14.2 BRUDD PÅ HELSE, MILJØ OG SIKKERHET.....	31
14.3 DISKRIMINERING AV INDIVIDET.....	31
14.4 MILJØFORURENSNING.....	32
14.5 TRUSSEL MOT BIOLOGISK MANGFOLD.....	33
14.6 ØDELEGGELSE AV KULTURMINNER.....	33
14.7 BIOTEKNOLOGI.....	34

15.	POSITIVE VIRKSOMHETSOMRÅDER	34
15.1	NYE ENERGIFORMER	34
15.2	HELSEFORBEDRENDE	35
15.3	GJENBRUK OG NYSKAPNING.....	36
16.	POSITIVT HANDLINGSOMRÅDE	36
761	NÆRINGSUTVIKLING I FATTIGE OMRÅDER	36
16.2	BÆREKRAFTIG RESSURSBRUK OG MILJØFORBEDRINGER	37
16.4	FORBEDRET HELSE, MILJØ OG SIKKERHET I BEDRIFTEN	38
IV	FORHOLDET TIL EKSISTERENDE SBI MILJØER, OPPFØLGING AV KRITERIER OG OFFENTLIGHET.....	39
17.	FORHOLDET TIL EKSISTERENDE SBI-MILJØER	39
18.	OPPFØLGING AV KRITERIER.....	39
18.1	ETIKK FRA VERDIGRUNNLAG TIL SAMFUNNSBEVISTE INVESTERINGER	39
18.2	OFFENTLIGHET	40
18.3	ETISK UTVALG	40
18.4	ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER.....	40
V	OPPSUMMERING AV SBI KRITERIENE SOM ANBEFALES.....	41
LITERATURLISTE	42

Oversikt over rapporten

Denne rapporten er inndelt i 6 hoveddeler. I innledningsdelen gir vi en kort oppsummering av bakgrunnen for rapporten, hvordan utvalget er sammensatt og har arbeidet, samt nåværende regler OVF benytter i finansinvesteringene.

Oversikt over rapportens innhold:

I den andre delen gis en fremstilling av hva andre aktører gjør for å sikre samfunnsbevisste investeringer (*SRI Social Responsible Investments*). I tredje del drøfter vi OVF's rolle og ambisjoner i lys av samfunnsbevisst finansforvaltning. Dette danner grunnlaget for neste del, del fire, hvor vi konkretiserer og drøfter konkrete positive og negative kriterier som vil være naturlige å knytte opp til forretningsmessig samfunnsansvar.

Det å fastsette kriteriene for samfunnsbevisste investeringer innebærer å finne balansepunktet mellom "de gode og ideelle hensikter" og praktisk forretningsmessig gjennomførbarhet. I del fem berører vi spillet med andre SRI miljøer, praktisk oppfølging og offentlighet. Høringsuttalelsene kommer inn i sjette del. I rapportens siste del syv, har vi utformet utvalgets anbefalinger.

I Innledning

1. Bakgrunn

Når Opplysningsvesenets fond i 1991 startet plassering av finanskapitalen i aksjer og obligasjoner ble det laget etiske retningslinjer for fondet. Disse hadde en kombinasjon av positive og negative kriterier. I 1991 var det uvanlig med etiske retningslinjer. Det var også vanskelig å få annen informasjon enn de som kom fra bedriftenes årsberetninger m.v. Reglene ble laget med det for øye at informasjon var et problem.

Kirkemøtet tok i 1996 opp visse spørsmål vedrørende fondets plasseringsstrategi i sak KM 10/96 Forbruk og rettferd. Kirkemøtet tok dette opp også i 2001 i sak KM 11/01.

Kirkemøtet uttaler:

Fondsforvaltning: " Mange kirkelige fond, inkludert Opplysningsvesenets Fond, har krav til maksimal avkastning uten at krav til sosiale hensyn og miljøhensyn er like tydelige. Flere alternative plasseringsformer, blant annet mikrofinans i land i sør, er etablert de siste årene. Bruken av 10 prosent til beste for søsterkirker, er nå en etablert praksis. Evalueringen gjøres av Mellomkirkelig råd. Komiteen beklager at det ennå ikke har lyktes å etablere gode nok etiske retningslinjer for plasseringen av midler fra Opplysningsvesenets Fond. Komiteen ber om at det både blir arbeidet for tydeligere retningslinjer, og en bedre oppfølging av disse retningslinjene. Komiteen ber om at Kirkerådet, også gjennom sin styrerepresentant i OVF, arbeider for dette. Det bør være et mål at OVF kan gå foran og investere noen av midlene i mikrofinansprosjekter i andre land, der sikkerheten har vist seg å være stor."

Parallelt kom omorganiseringen av fondet. Fondet ble skilt ut fra departementet i en egen enhet fra 1. januar 2001. Departementet la evalueringen av de etiske retningslinjene på is inntil fondet var omorganisert og hadde fått eget styre.

2. Mandat og deltakere

Det har skjedd en sterk utvikling på området for etiske plasseringer. Bl a har flere fondsforvaltere kommet opp med etiske fond. I Norden er det Banco-fondene som har kommet lengst sammen med Storebrands miljøfond. I utlandet har Dresdner bank utviklet ekspertise på etisk screening av selskaper bl.a. gjennom forvaltning av en del Saudiarabiske penger. FN har også laget et sett kriterier gjennom Global Compact på miljø, sosiale rettigheter og menneskerettigheter. Bare denne utviklingen alene medfører at fondet bør se på de etiske retningslinjene som nå gjelder.

Fondets styre traff følgende vedtak i sitt andre styremøte i 21. november 2001 (sak 6-2-2001):

Styret støtter administrasjonen i at det nedsettes en arbeidsgruppe med representanter fra Fondet og Kirkerådet for å se på de etiske retningslinjene, og eventuelt foreslå forbedringer både i retningslinjene, i kontrollmetoder m.m.

Kirkerådet har oppnevnt følgende personer:

Siviløkonom Nils Atle Krokeide

Dr. oecon. Terje I. Våland

Opplysningsvesenets fond har oppnevnt følgende personer:

Direktør Egil K. Sundbye

Underdirektør Harald Magne Glomdal (sekretær for utvalget)

Utvalget har hatt som målsetning å ha ferdig et forslag i løpet av høsten 2002. Forslaget skal deretter på høring.

3. Fondets nåværende regler for SBI

Opplysningsvesenets fonds økonomiske ansvar er å generere mest mulig overskudd slik at formålet i Grunnloven § 106 og lov om Opplysningsvesenets fond § 2 kan realiseres. Slik sett kan ikke SBI gå på bekostning av avkastning, men må balanseres slik at fondet kan ivareta både avkastning og SBI.

Grunnloven § 106 sier "Saavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden beneficerede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme".

Lov om Opplysningsvesenets fond § 2 sier at "Lova skal sikre at fondet kjem Den norske kyrkja til gode og at verdiane blir bevarte og gir avkastning i samsvar med Grunnlova § 106".

Departementets hovedinstruks til styret har følgende bestemmelse om etisk forvaltning:

"Finansplasseringer skal skje etter en samlet vurdering av aktuelle selskaper og i forhold til sosiale, etiske og miljømessige forhold. Finansforvaltningen skal ta hensyn til Den norske kirkes verdigrunnlag. Det skal ikke erverves aksjer i selskaper som helt eller for en vesentlig del har sin virksomhet i porno-, rustnings-, tobakk- eller alkoholindustri".

I departementets retningslinjer for finansforvaltningen er hovedinstruksjonen presisert slik:

"Opplysningsvesenets fond skal ikke ha aksjer i selskaper som er engasjert i slik virksomhet som nevnt i hovedinstruksjonen pkt. 2-2. Med dette menes at fondet ikke skal ha aksjer i selskaper som har strategiske plasseringer i slik virksomhet. Det kan likevel erverves aksjer i vedkommende selskap, selv om selskapet har finansielle plasseringer i andre virksomheter som har virksomhet i slik industri.

Det skal utarbeides rutiner for praktiseringen av de etiske retningslinjene".

I instruks for finansforvaltningen som er vedtatt av styret for fondet i november 2001:

"Finansforvaltningen skal ta hensyn til Den norske Kirkes verdigrunnlag. Det vil si at plasseringene skal skje etter en samlet vurdering av aktuelle selskaper basert på følgende forhold:

- *FNs Deklarasjon om menneskerettigheter*
- *FNs Barnekonvensjon*
- *FN-organets grunnleggende konvensjoner på det arbeidsrettslige området*
- *Miljø*

Dessuten skal det ikke erverves aksjer i selskaper som helt eller for en vesentlig del har sin virksomhet i porno-, rustnings-, tobakk- eller alkoholindustri".

I fondets rutiner er det fastsatt følgende:

I vurdering av selskapene legges hovedaktiviteter ("core business") til grunn. Selskaper som har en vesentlig andel av virksomheten innen produksjon/salg av våpen, alkohol, tobakk og porno skal være utelukket fra fondets investeringer.

Med vesentlig andel regnes selskaper som har over 30% av omsetningen i slik virksomhet. Under 20% regnes som uvesentlig, mens andel mellom 20 og 30% gir grunn til en skjønnsmessig vurdering. For fond gjelder tilsvarende begrensninger.

Porteføljen gjennomgås årlig for kontroll mot etiske retningslinjer.

4. Arbeidsform

Utvalget har hatt 6 møter. Utvalgets viktigste arbeidsform har vært litteraturstudie og møter med humanitære organisasjoner, finansmiljøer, samt interne drøftingsmøter.

Utvalget har hatt møter med Storebrand, Banco Norge, DnB kapitalforvaltning og Caring Company. Utvalget har også hatt møter med FTSE4Good, Global Risk Management, UN Trust og CCLA Investment management.

Utvalget arrangerte en forhåndshøring 4. april 2002 hvor 9 organisasjoner innen menneskerettigheter, miljøvern og kirken var invitert, og følgende kom:

- Redd Barna
- Changesmaker
- Mellomkirkelig råd

II Opplysningsvesenets fonds forretningsmessige samfunnsansvar – basis og avklaringer

5. Begreper

Da mye av terminologien innen finans er utviklet i engelsk og amerikansk finansforvaltning er mange uttrykk ofte på engelsk. Dette gjelder også innenfor temaet etikk og investeringer. Vi mener derfor at det er behov for å oversette begrepenes meningsinnhold til norsk. Nedenfor følger tre ofte brukte begreper.

Forretningsmessig samfunnsansvar (FSA) er oversetting til norsk av meningsinnholdet i det engelske begrepet Corporate Social Responsibility. Dette er det samfunnsansvar enhver bedrift har.

Samfunnsbevisste investeringer (SBI) er en oversetting til norsk av meningsinnholdet i det engelske begrepet Social Responsibility Investments (SRI). SBI er når en ser dette fra en investor side. SBI skal slik sett være en del av en bedrifts FSA. For Opplysningsvesenets fond vil FSA være noe som gjennomsyrrer hele fondets virksomhet, mens SBI vil gjelde for finansplasseringene.

Forretningsmessig skikkelighet er en oversettelse av det fondet som investor legger i det engelske begrepet Corporate Governance.

6. Avkastning - etikk

KOMPakt som er et kontaktorgan med representanter for næringslivet, fagbevegelsen, frivillige organisasjoner, forskningen og departementene definerer en bedrifts samfunnsansvar i tre dimensjoner:

Økonomisk ansvar

Miljøansvar

Sosialt ansvar

Opplysningsvesenets fonds økonomiske ansvar er å generere mest mulig overskudd slik at formålet i Grunnloven § 106 og lov om Opplysningsvesenets fond § 2 kan realiseres.

Grunnloven § 106 sier "Saavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistlighedens beneficerede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme".

Lov om Opplysningsvesenets fond § 2 sier at "Lova skal sikre at fondet kjem Den norske kyrkja til gode og at verdiane blir bevarte og gir avkastning i samsvar med Grunnlova § 106".

Et spørsmål er om fondet kan velge å plassere penger på en slik måte at en taper avkastning. I utgangspunktet må Grunnloven § 106 tolkes slik at fondet ikke har anledning til å subsidiere andre formål enn "geistlighedens bedste og Oplysningens Fremme", som i lov om Opplysningsvesenets fond er begrenset til å gjelde Den norske kirke. Fondet kan slik sett ikke la være å kreve markedspris eller markedsrente, med mindre myndighetene regulerer priser f eks ved konsesjonspris eller regulering av festeavgifter. Fondet tar imidlertid lavere rente på

utlån til kirkelige formål etter uttrykkelig ønske fra Den norske kirke selv. Ved tvil om tiltak er subsidieberettiget i h.h.t. Grunnloven §106 vil Ovf forholde seg til KKD som kirkestyre.

Opplysningsvesenets fond har et særlig ansvar grunnet sin nære tilknytning til kirken ved at den nyter godt av fondets økonomiske overskudd. Fondet har derfor et forretningsmessig samfunnsansvar for hele fondets virksomhet som omfatter bl a:

- Presteboliger
- Forretningsbygg
- Jord, skog og utmark
- Festetomter
- Eiendomsutvikling
- Finansportefølje

Dette dokument omhandler Opplysningsvesenets fonds forretningsmessige samfunnsansvar ved forvaltningen av fondets finansportefølje. Fondet skal i sin forvaltning av finansporteføljen sørge for en samfunnsbevisst investering (SBI).

Spørsmålet blir da hvor samfunnsbevisst kan fondet være uten å bryte med formålet i lov og grunnlov?

De fleste bedrifter oppfører seg forretningsmessig skikkelig. De bedrifter som ikke gjør det vil ha en viss risiko for at markedet ikke liker forretningsmessig uskikkelighet, noe som kan medføre tapte markedsandeler. Slik sett vil en god del av SBI være et tilleggsmoment i en risikovurdering av selskaper. Man kan ut fra et slik argument enten utelukke de verste eller investere i de beste eller begge deler. Fondet er ikke pålagt å skaffe best mulig avkastning til en rimelig riskiko.

Selv om SBI kan være en risikodemper ved selskapsvurdering så kan utelukkelse av for mange selskaper eller for mange bransjer gjøre at investeringsuniverset innsnevres for mye slik at den generelle markedsrisikoen øker, ved antallet selskaper som kan plukkes blir mindre. Det er videre en viss fare ved å utelukke bransjer eller foretrekke enkelte bransjer at fondets investeringer vil få en utilsiktet skjevhet i forhold til bransjevektene i verdipapirindekser. Dette kan øke risikoen i porteføljen. Kravet til avkastning og SBI må derfor balanseres mot hverandre. Dette kan gjøres ved å ikke velge for mange kriterier eller for strenge kriterier og ha fokus på avkastning og risiko i de selskaper fondet velger å plassere penger i. En del skjevheter som oppstår kan justeres i strategien for finansielle plasseringene, f eks ved å gå inn i syndikert eiendom for å opprettholde en balanse mellom verdi- og vekstaksjer.

Det er uttrykt et ønske fra Kirkemøtet at fondet også skal plassere penger i samfunnsforbedrende bedrifter, f eks mikrofinansbanker i utviklingsland. Dersom en slik plassering skjer ut fra et subsidieringsperspektiv vil slike investeringer ikke være forenelig med fondets formål som er å komme Den norske kirke til gode. Imidlertid er venture-investeringer en aktivklasse som store institusjoner som f eks Yale University Endowment satser på. Ut fra et bistandsperspektiv er det ikke god bistand å satse på døgnfluer av bedrifter. Hvis en bedrift er en bærekraftig lønnsom bedrift vil den overleve lengre og ha en mer varig bistandseffekt. Det må i en SBI strategi om plassering i samfunnsforbedrende bedrifter legges til grunn de samme krav til avkastning og risiko som for en hvilke som helst annen investering.

Når det gjelder andelen som kan plasseres i samfunnsforbedrende bedrifter må dette vurderes ut fra et hvordan denne type plasseringer virker inn på en portefølje. Da mange slike investeringer vil være innenfor det som kalles venture eller private equities må kriteriet være hvor mye private equities bør det være i en portefølje. Det er ikke vanlig med mer enn 5 til 10 pst av private equities i en portefølje.

7. Ambisjonsnivå (positive og negative kriterier)

7.1 Positive og negative kriterier (ambisjonsnivå)

I dag anvender fondet noen negative kriterier og en programerklæring om å søke å plassere kapitalen i selskaper som er blant de beste.

Utvalget mener at det er enkelte bransjer og handlinger som fondet bør unngå å ha for mye av investeringene i. Utvalget har diskutert hvilke toleransegrenser fondet bør legge seg på. Mange SBI-fond har lagt seg på prosentsatser, f eks 5, 10, 20 prosent. Om en handling hos en bedrift er innenfor eller utenfor det som kan tolereres er i utgangspunktet en kvalitativ vurdering og handlingen blir ikke mer etisk eller uetisk om en setter en prosentsats. Imidlertid kan kvantitative vurderinger være et bidrag inn i den kvalitative vurderingen. Utvalget vil derfor ikke komme med noen prosentsatser når det gjelder etiske kriterier. Utvalget vil heller foreslå verbale begreper og foreslår følgende begreper for toleranse:

- 0-toleranse – det vil si at dersom fondet etter beste evne får kjennskap til at bedriften har virksomhet innenfor området eller begår visse handlinger vil bedriften være ute av fondets investeringsunivers.
- Lavtoleranse – det vil si at bedriften kan ha noe av sin virksomhet innenfor områder eller begå visse uønskede handlinger og allikevel være innenfor fondets investeringsunivers. Hvor grensen går vil være en vurdering av det enkelte tilfelle og fra område til område. Hvis en bedrift ellers driver virksomhet som er et viktig bidrag til velferd og miljø, men har en del av virksomheten innenfor områder fondet ikke ønsker å være eksponert vil grensen for når bedriften skal ut av investeringsuniverset økes.

I vurderingen vil også bedriftens minoritetsinteresser bli vurdert. Dersom minoritetsinteressene er av strategisk art vil det tale for at bedriften utelukkes, med mindre minoritetsinteressen er et engasjement som bedriften vil ut av. Også bedriftens finansplasseringer vil inngå, særlig når finansplasseringen er av en mer langvarig art. For kortsiktige tradingporteføljer hos bedriften vil det være et praktisk problem å kontrollere.

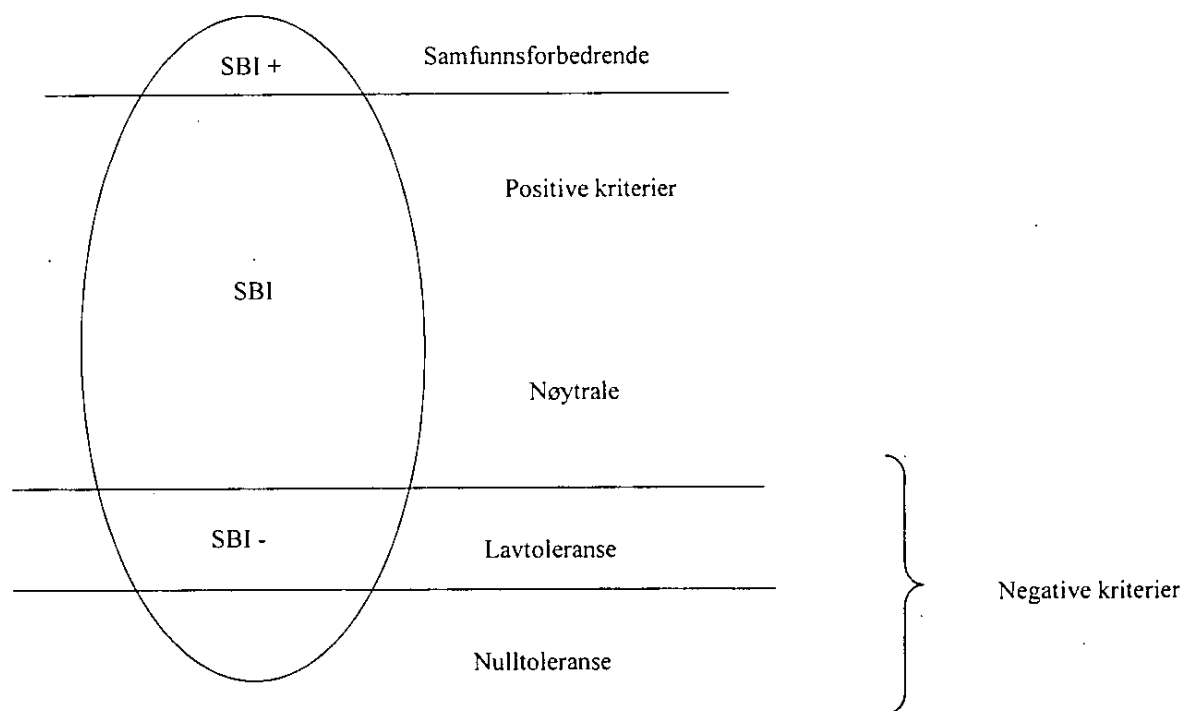
Selv om et foretak befinner seg i en bransje som fondet kan investere i er det visse grenser for bedriftens handlemåte. Bedriften bør selv ha et forretningsmessig samfunnsansvar som medfører at bedriften minimum holder seg til nasjonal lovgivning og internasjonale konvensjoner. Bedriften bør ha en slik policy på sentralt nivå som er implementert nedover i organisasjonen samt hos underleverandører.

Utvalget mener også at det skal kunne velges etter positive kriterier. Mange med positive kriterier som en del av sine retningslinjer kan f eks velge å investere i bedrifter som er blant de 30 prosent beste når det gjelder miljø innen sin bransje. F eks kan dette være oljeselskapene som har den beste miljøprofilen blir med i investeringsuniverset. Utvalget mener dette er et viktig bidrag til å få til større bevissthet omkring bl a miljøspørsmål. En slik investeringspolicy vil ikke bare gagne miljøet, men også redusere risikoen i porteføljen og

sannsynligvis på sikt øke avkastningen fordi det ikke ligger ødeleggende miljøbomber i bedriften.

Utvalget vil foreslå en investeringspolicy som går videre enn bare å plukke ut de beste innen hver bransje. Utvalget mener at fondet også bør plassere penger i virksomheter som særlig bidrar til å "forbedre verden" og i handlingsmønstre som er til hjelp for den fattige delen av verden og til hjelp for land under utvikling. Dette vil være i pakt med Den norske kirkes solidaritet med u-land og søsterkirker.

Utvalget har delt investeringsuniverset inn i inn i fem grupper slik figuren under viser.

Utvalget mener det bør være et mål for fondet at alle investeringer er innenfor de SBI kriterier som settes.

Det er vanskelig å legge de samfunnsforbedrende investeringene i mandatene til forvaltere med diskresjonær forvaltning (aktiv forvaltning), da det kan medføre en viss skjevhet i porteføljen og slik sett gjøre det vanskelig å måle forvalter mot en indeks. Utvalget mener at fondet bør plassere noe midler i bedrifter som arbeider med samfunnsforbedrende tiltak. Av finansielle og risikomessige grunner bør normalt ikke mer enn 5 til 10 pst av fondets totalportefølje plasseres i slike foretak.

Videre bør sannsynligvis mye av slike investeringer skje direkte fra fondet og ikke via en forvalter.

7.2 Forsiktighetsprinsipp

Utvalget anbefaler generelt at det legges til grunn et forsiktighetsprinsipp, men på noen områder er dette mer viktig enn andre områder. Der dette er et særskilt poeng er det sagt i teksten eller i konklusjonen.

Utvalget mener med et forsiktighetsprinsipp at fondet kan investere i vedkommende sektor eller selskap, men skal vise særskilt forsiktighet og foreta undersøkelser. Et føre var prinsipp ville ha medført at fondet skulle unngå investeringen for å unngå å trå feil, mens et forsiktighetsprinsipp tilsier at fondet kan investere i bransjen eller selskapet, men skal utøve en viss aktsomhet.

7.3 Unntak fra ambisjonen

I utformingen av retningslinjene for fondets samfunnsbevisste investeringer har en viktig diskusjon vært hvor langt skal samfunnsansvaret strekkes

Utvalget mener de kriteriene som velges i utgangspunktet må legges på hele finansporteføljen. Finansporteføljen består i dag av alt fra arbeidskapital i bank, utlån til kirkelige formål, aksjer, obligasjoner, verdipapirfond, kommandittandeler, hedge fond, derivater, private equity og lignende.

I kapittel 17.1 gjøres det unntak der det kan plasseres kapital i land under utvikling, i mikrofinans, i direkte investeringer i U-land selv om fondet ved plasseringen ikke oppfyller alle kriteriene når dette anses å gi totalt bedre effekt enn å unnlate å gjøre plasseringen. Dette begrunnes med at økonomisk utvikling ofte er en forutsetning for å kunne oppfylle alle kriterier. Selv om det gjøres et unntak må likevel investeringene oppfylle visse minstekrav til oppfyllelse av menneskerettigheter, arbeidsmiljø og miljø.

I kapittel 18 gjøres det unntak for eksisterende verdipapirfond med SBI kriterier selv om verdipapirfondet ikke oppfyller alle kriteriene i de foreslåtte retningslinjene.

I tillegg er det et felt hvor det er vanskelig å kontrollere hvordan pengene anvendes. Ved plassering på bankkonti er man som investor totalt prisgitt hvor banken plasserer pengene f eks ved utlån, uten at en som innskyter kan følge pengene. Det gjøres derfor unntak for arbeidslikviditet i bank.

7.4 Aktivklasser uten SBI-alternativer

Det har vært drøftet hvorvidt det skal gjøres unntak for investeringsområder hvor det pr i dag ikke er noe SBI alternativ. Utvalget har undersøkt området hedgefond. Utvalget har bare klart å oppspore to hedgefond med visse SBI kriterier. Det ene fondet ble opprettet etter initiativ fra fondet og Key Asset Management. Utvalget mener at fondet i slike tilfeller bør plassere penger innenfor slike markedssegmenter selv om det ikke finnes et SBI alternativ, med mindre det å unnlate plasseringen ikke vil ha vesentlig betydning økonomisk eller risikomessig.

Fondet bør samtidig være en pådriver for at det også opprettes SBI alternativer innen aktivklasser der det ikke eksisterer eller hvor det er langt mellom SBI alternativene.

III ANDRES ERFARINGER OG SERTIFISERINGS- ORDNINGER

8. Initiativ og andres erfaringer

8.1 Innledning

Det er en rekke internasjonale og nasjonale organisasjoner som har tatt mange initiativ for å få til investeringskriterier som ivaretar SBI hensyn.

Nedenfor følger noen eksempler.

8.2 *Initiativ om SBI*

8.2.1 The Global Compact

FNs generalsekretær Kofi Annan var den som tok et initiativ i en tale til World Economic Forum 31. januar 1999 kalt "The Global Compact"

I talen utfordret Kofi Annan næringslivet til å ta sitt samfunnsansvar ved å støtte 9 prinsipper for forretningsmessig samfunnsansvar. Disse 9 prinsippene er følgende:

Menneskerettigheter

Prinsipp 1: støtte og respektere ivaretagelsen av menneskerettigheter innen de områder bedriften opererer.

Prinsipp 2: sørge for at bedriften ikke opererer i konflikt med menneskerettighetene.

Arbeid

Prinsipp 3: støtte til organisasjonsfrihet blant arbeidstakerne og effektivere retten til kollektive avtaler.

Prinsipp 4: støtte til å eliminere alle former for tvunget arbeid

Prinsipp 5: støtte til å forhindre barnarbeid

Prinsipp 6: støtte til å eliminere all diskriminering i respekt for arbeidstakerne.

Miljø

Prinsipp 7: støtte til "føre var" - prinsippet når det gjelder den miljømessige utfordringen.

Prinsipp 8: støtte til initiativ for større miljømessig ansvar.

Prinsipp 9: påskynde utviklingen og bruken av mer miljøvennlig teknologi.

8.2.2 The OECD Guidelines for Multinational Enterprises

OECDs prinsipper for forretningsmessig samfunnsansvar er basert på 10 retningslinjer (forkortet):

- Myndighetene i hvert medlemsland oppfordres til å lage diskusjonsfora hvor bedriftenes forretningsmessige samfunnsansvar kan diskuteres, og til å være en pådriver for at bedriftene utvikler sitt samfunnsansvar. Det foreslås ikke at det lovfestes et samfunnsansvar for bedriftene.
- Bedriftene oppfordres til å ta hensyn til den policy som er i det landet de opererer, og ivaretar andres samfunnsmessige interesser i samfunnet ved å ta hensyn til arbeidstakerenes rettigheter, menneskerettighetene og miljøkrav.

- Bedriftene oppfordres til å informere regelmessig og åpent med all relevant informasjon om selskapets finansielle forhold, eiermessige forhold og arbeidstakernes forhold, samt bedriftens påvirkning på andre interessenter i samfunnet.
- Bedriften skal respektere arbeidstakernes rettigheter Bl.a. retten til fagforeninger og kollektive avtaler.
- Videre skal bedriften sørge for å avskaffe barnearbeid, tvunget arbeid og alle former for diskriminering grunnet rase, hudfarge, kjønn, religiøs, politisk og nasjonal tilhørighet, samt sosial posisjon.
- Innenfor nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler å ta hensyn til miljøet, helse og sikkerhet.
- Bedriftene skal ikke ved bestikkelser, trusler, direkte eller indirekte, skaffe seg fordeler.
- Bedriftene som selger til konsumenter skal ta alle forholdsregler for å opptre fair overfor forbrukere når det gjelder markedsføring og skal ta alle mulige skritt for å forsikre seg om at varene er sikre og av god kvalitet, og blir brukt på riktig måte.
- Bedriften skal sørge for at bedriftens forsknings- og teknologi-politikk bidrar til utvikling av lokal og nasjonal innovasjons kapasitet i det landet de opererer i.
- Bedriften skal handle innenfor lov og regelverk på en respektabel måte, herunder gjøre sitt til at det er fair konkurranse ved å unngå å delta i konkurransehindrende avtaler- og metoder.
- Det er viktig at bedriften tar hensyn til vertslandets behov for inntekt gjennom skatter og avgifter, og bruke skatteregelverket både etter bokstav og ånd, samt sørge for at det er revidert økonomisk informasjon om bedriftens skattemessige og økonomiske disposisjoner.

8.2.3 KOMpakt

Det ble i 1998 opprettet et kontaktforum om menneskerettigheter med deltakere fra næringslivet, fagbevegelsen, frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og departementer. KOMpakt har utgitt materiale med diskusjoner om Corporated Social Responsibility.

Et spørsmål som reises er hvor langt bedriftenes sosiale ansvar går?

KOMPakt har en del refleksjoner om hvor langt bedriftens forretningsmessige samfunns-ansvar går. De deler bedriftens forretningsmessige samfunnsansvar opp i tre deler:

Økonomisk ansvar, miljøansvar og sosialt ansvar. Bedriftens sosiale ansvar deles inn i følgende underkategorier: menneskerettigheter, arbeidsvilkår, næringslivsetikk, partnerskap, antikorrupsjon og lokalsamfunn.

Bedriftenes sosiale ansvar summeres opp i fire punkter:

Kjenn dine interessenter

Ta sosialt ansvar på alvor

Vær konkret - mål resultater

Vær åpen – innsyn, rapport, revisjon

8.2.4 Den norske kirke

Den norske kirke har gjennom dokumentet "Forbruk og rettferd" pekt på noen problemområder. Dette er:

- Samarbeid
- Merkevarerordning for rettferdige varer (Max Havelaar)
- Ressursbevissthet
- Bruk av tid og penger

- Menneskesynet i forbrukerkulturen
- Urfolks rettigheter
- Gjeldslette for de fattigste land
- Klimapolitikk
- Grønn skatt
- Fondsforvaltning

8.3 Sertifisering

Det finnes flere standarder for sertifisering av miljøansvar.

ISO 14001 er en standard som er generell uansett virksomhet som drives. Standarden setter ikke noen minstekrav, men har systemer for å holde de krav bedriften setter.

EMAS er en europeisk miljøstandard. Bedriften kan få sertifikatet registrert i Brønnøysund og andre lignende europeiske registre.

FSC (Forest Stewardship Council) er et miljøsertifiseringssystem for selskaper som holder på med skog og produkter laget av skogvirke. Standarden setter minimumskriterier og deretter et krav om kontinuerlig forbedring. Standarden er spesielt viktig der selskaper holder på med tropisk regnskog og for å ivareta artsmangfoldet.

Det finnes to internasjonale standarder for sosialt ansvar.

Den ene er Social Accountability 8000 (SA 8000) fra 1997 som er en standard som setter minstekrav i henhold til FNs menneskerettskonvensjoner og ILOs arbeidstakerkonvensjoner. Det norske Veritas tilbyr sertifisering etter standarden.

Den andre standarden er Account Ability 1000 (AA 1000) fra 1999 som ikke setter noen minstekrav.

Ingen av standardene er særlig utbredt.

Global Reporting Initiative har sommeren 2000 fullført sin Sustainability Reporting Guidelines som beskriver hva innholdet bør være i en bærekraftighetsrapport om økonomiske, miljømessige og sosiale forhold ("tre bunnlinjer"). Målet er å gjøre slike rapporter troverdige og sammenlignbare.

8.4 Andres erfaringer

8.4.1 Den engelske kirke

Den engelske kirke har hatt etiske kriterier i ca 40 år. Kriteriene samsvarer til dels med de kriterier fondet har hatt siden 1991, spesielt negative kriterier. De har så vidt begynt å se på positive kriterier. Den engelske kirke har følgende negative kriterier:

- Våpen
- Pengespill
- Alkohol
- Tobakk
- Pornografi
- Aviser

- Ledelsens forretningsmessige skikklighet (Corporate Governance)

Den engelske kirke har en egen etisk investeringskomité. Videre er det et samarbeidsorgan mellom kirkesamfunnene i Storbritannia som har som oppgave å diskutere etiske kriterier og praktiseringen av disse.

8.4.2 Evangelican Lutheran Church in America (ELCA)

Den amerikanske lutherske kirke har i hovedsak samlet sine investeringene i to enheter. Den ene er ELCA Board of Pension og den andre er ELCA Foundation. I pensjonsinnretningen er det parallele verdipapirfond innenfor de ulike segmentene. F.eks er det et aksjefond med etiske kriterier og et uten, slik at ELCA's pensjonssparere kan velge med eller uten SBI.. I pensjonsinnretningene er følgende ekskludert:

- Pengespill
- Tobakk
- Miljø
- Brennevin
- Våpen
- Pornografi

Videre er det bestemmelser om at verdipapirfondene skal søke å opptre i samsvar med ELCA Church Council Division for Church in Society.

ELCA Foundation har også SBI kriterier. ELCA Foundation har de samme kriterier som ELCA Board of Pension. I tillegg skal de følge opp vedtak som gjøres av The Church Council. The Church Council har gjort noen resolusjoner om rent vann som skal hensynstas.

8.4.3 Storebrand

Storebrand startet i midten av 1990 tallet opp sitt miljøfond som nå heter Storebrand Principle Global Fund. Fondet er basert på "best i klassen"-plasseringer, og var pioner innenfor denne type forvaltning. Dette innebærer f.eks at Storebrand screener selskapene for å finne de 30 % beste oljeselskapene når det gjelder miljø. Mot slutten av 1990-tallet tok Storebrand, som et av de første SBI-fondene, inn sosiale kriterier i sin investeringsprosess. Det kreves at selskapene overholder de fundamentale menneskerettighetene, og aksepterer de internasjonale fagforeningskonvensjonene for å bli godkjent for investering. Også innenfor dette området skal selskapene være innenfor de 30% beste i sin sektor.

Storebrand har utviklet en modell for miljøkriterier som har følgende tema: global oppvarming, ozon-nedbrytende, giftige utslipp, material-intensitet, energi-intensitet, vann-intensitet, produkttegenskaper og miljøstyring. Storebrand har følgende temaer for sosiale kriterier: politikk og strategi, praktisering, leverandører og styring, rapportering og tiltak for bedring av helse og sikkerhet på arbeidsplassen. De sosiale kriteriene er nå under ytterligere utvidelse.

Fondet har også noen negative kriterier. Blant annet utelukkes selskaper som begår brudd på menneskerettighetene, selskaper som er involvert i produksjon og salg av tobakkprodukter, og selskaper som ikke gjør sitt beste for å unngå at deres produkter eller tjenester blir benyttet i forbindelse med landmineproduksjon.

Storebrand har videre restriksjoner når det gjelder selskaper som er involvert i atomkraftverk, uraniumutvinning, og produksjon/distribusjon samt salg av GMO-material. Storebrand Principle Global Fund har også hatt en god økonomisk utvikling siden starten i 1996. Pr oktober 2001 har fondet gitt 11,1 % pr år mot indeksen MSCIW (Euro) som har gitt 11,66 %.

Med Nok 27,5 milliarder til forvaltning av SBI- mandater, er Storebrand en av de største i verden innenfor denne forvaltningsform. Storebrand har etter hvert kommet med et tilbud på ulike SBI fond og diskresjonære produkter.

Storebrand fokuserer på positiv screening, men tilbyr også et bredt spekter av negativt screenede investeringsalternativer. (for eksempel spill, alkohol, og ulike våpen- og forsvarsscreeninger). I tillegg utnyttes stemmeretten for å ha innflytelse i selskapene også når det gjelder SBI- temaer.

Storebrand har en egen screening avdeling som har utviklet en regnemodell for å kvantifisere tredelt avkastning: miljøgevinster, sosial avkastning og finansiell avkastning.

Storebrand er av de miljøer som av mange, bl a i Mistra-rapporten (svensk undersøkelse av screeningselskaper, se litteraturliste), fremheves å ha kommet svært langt i å lage kriterier for "best i klassen"-plasseringer.

Storebrand er en av de ledende innenfor CSR i finansiell sektor på global basis, og er opptatt i Dow Jones Sustainability Index (DJSI), FTSE4Good, og i noen andre SBI-indekser og fond.

Storebrand har også helt nylig blitt utpekt til å være blant de 10-12 ledende bedriftene i Europa innenfor forretningsmessig samfunnsansvar. En rapport på dette vil bli presentert for EU-kommisjonen i november i år.

	2000	2001	Hittil i år	Over perioden
Global Inst.	-8,58 %	-18,68 %	-31,16 %	-44,02 %
SPGF	-6,61 %	-22,84 %	-30,77 %	-46,58 %
Relativ avkastning SPGF	1,97 %	-4,16 %	0,39 %	-2,56 %

Tabellen viser hvordan Storebrands ordinære globale aksjefond har gjort det i forhold til Storebrand Principle Global Fund (SPGF).

SPGF har i perioden 2000 til september 2002 gjort det noe dårligere enn Storebrands ordinære globale fond.

8.4.4 Banco

Banco har fartstid i Sverige fra 1975 og startet med etiske og ideelle fond i 1990.

I Norge har Banco flere fond, alle med etiske investeringskriterier. I tillegg har Banco et såkalt ideelt fond, dvs fond hvor en viss andel (2%) av forvaltningskapitalen ved årets slutt tilfaller en eller flere humanitære organisasjoner. Banco har også et globalt fond med etiske investeringskriterier.

Den etiske plasseringsprofil i Banco er inndelt i to kategorier; dels i form av kriterier som tar hensyn til selskapets bransjetilhørighet, dvs at fondet avstår fra investeringer i selskap med sin hovedvirksomhet innen våpenindustri, alkoholindustri og tobakksindustri, og i det etiske globalfondet kommer også pornografi i tillegg. Den andre kategorien er at det tas hensyn til selskapets sosiale- og miljømessige krav som er fastsatt av FN, herunder skadelige former for barnearbeid, tvangsarbeid, bevisst diskriminering av ansatte på grunn av kjønn, rase eller religion, diskriminering av arbeidstakerrettigheter, ILOs konvensjoner, eller brudd på sentrale internasjonale avtaler på miljøområdet.

Banco har egen intern analyseenhet som gjør den endelige vurderingen/bedømmelsen av et selskap. For å skaffe informasjon om selskapene samarbeider Banco med et eksternt konsultentselskap Global Risk Management Services, London. Her har Banco full tilgang på selskapets database. GRM gjør en grundig granskning av selskapene som presenteres i 20 siders rapporter for hvert selskap. Ingen investering foretas i Banco uten en "quick screening" først. Tabellen under viser utviklingen siden start på Bancos aksjefond i Sverige mot fondets referanseindeks.

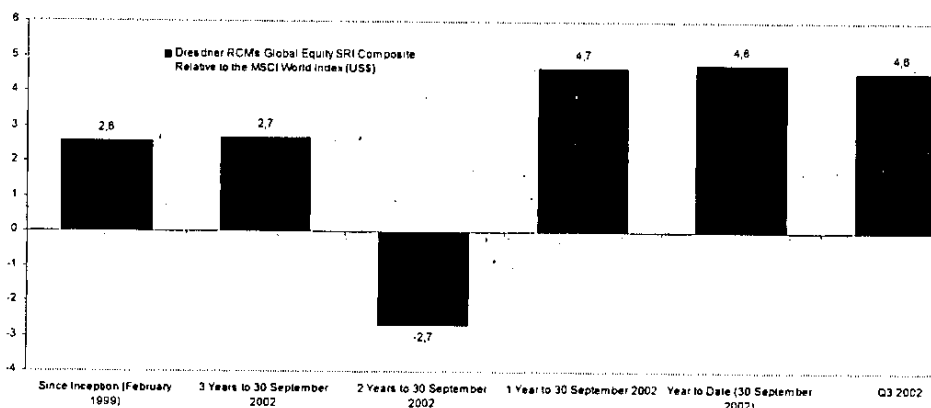
Fond	Avkastning	Indeks	Referanseindeks
Bancos Samaritfond, startår 1994 Svensk aksjefond, hvor max.30% i utlandet	67.5 %	67.2 %	SIX Portfolio Index (85%) MSCI World (15%)
Bancos Humanfond, startår 1990 Svensk aksjefond, hvor max.30% i utlandet	327.4 %	102.3%	SIX Portfolio Index (85%) MSCI World (15%)
Bancos Hjälpfond, startår 1995 Svensk aksjefond, hvor max.30% i utlandet	35.9 %	43.7 %	SIX Portfolio Index (85%) MSCI World (15%)
Bancos Etiska Sverigefond, startår 2000 Svensk aksjefond, hvor max.10% i utlandet	-69.4 %	-59.4 %	SIX Portfolio Index (tid. AFGX)
Bancos Etiska Globalfond, startår 1998 Aksjefond som plasserer over hele verden	-27.5 %	-26.0 %	MSCI World
Svensk Miljöfond, startår 1994 Svensk aksjefond med 100% i Sverige	57.4 %	20.6 %	SIX Portfolio Index (tid. AfGx, Banco Miljöindex)

Trenden er at Banco fond med kort historikk har gjort det noe dårligere enn referanseindeks, mens fond med lang historikk har gjort det til dels mye bedre enn referanseindeks.

8.4.4 DnB/Dresdner bank

Den norske Bank startet rett før jul 2001 opp DnB Global Etisk. Dette er et fond i fond produkt, dvs at DnB-fondet er plassert i et tilsvarende Dresdner Bank fond. De etiske kriteriene er dels negative og dels positive. De negative kriteriene er alkohol, tobakk, våpen, pornografi, kjernekraft og dyretesting. Videre skal DnB Global Etisk ikke investere i Burma og Sudan. De positive kriteriene gjelder miljø og sosiale kriterier. Miljøkriteriene er basert på om selskapene har miljøkontrollrutiner, åpenhet i rapporteringen, følger miljølovgivningen, effektiv bruk av ressurser, resirkulering, utvikling av innovative produkter med miljøfordeler samt om selskapene har store eller gjentatte bøter eller annen straff for miljøkriminalitet. De positive sosiale kriteriene omhandler barnarbeid, tvangsarbeid, diskriminering på bakgrunn av kjønn, rase, hudfarge eller religion, organisasjonsfrihet, arbeidsmiljøhensyn, bedriftens relasjon til lokale myndigheter og bedriftsstyring (bl a fallskjermavtaler, informasjonspolitikk, aksjonærrettigheter).

De positive kriteriene er basert på best i klassen og på å nå spesielt innovative selskaper. DnB har ikke egen screening, men kjøper denne fra Dresdner Bank. Banken benytter såkalte "grassroots" som er personer verden rundt knyttet til Dresdner Bank som kan gå ut i felten og undersøke bedriften og rapportere. Dresdner får slik sett kontakt med det ytterste ledd i de store konsernene.

Figuren ovenfor viser at Dresdners fond, som DnBs SBI fond er en del av, har gjort det bedre enn referanseindeksen (MS World Index), med unntak av de to siste årene (30.09.00 til 30.09.02) sett i sammenheng

8.4.5 Oslo Finans/Mellon Global Investment

Oslo Finans distribuerer Mellon's fond i Norge. Mellon Global Investment forvalter bl a fondet European Ethical Index Tracker. Dette fondet screenes av E. Capital Partnes i Milano. Fondet er opprettet etter initiativ fra Vatikanet og Den katolske kirke i Italia. SBI kriteriene til fondet er en kombinasjon av negativ og positive kriterier. De screener bort tobakk, våpen, alkohol, gambling, pornografi, atomkraft og uheldig utnyttelse av konkurransesituasjonen. De har positive kriterier som velger ut den beste i klassen hvor de bl a har kriterier om miljø (hvor de bl a også skal inn i selskaper som arbeider med resirkulering), arbeidstakerrettigheter, forretningsmessig skikkelighet, og at selskapet tar hensyn til lokale myndigheter og kultur.

9. Screening og SBI indekser

En utfordring med SBI-kriterier er å få nok informasjon. De større investeringshusene har ofte bygget opp screening-miljøer selv. Mange kjøper tjenester fra screeningbyråer. Prisene ligger på alt fra 0,1% til 0,5 p% av verdien på porteføljen som screenes, avhengig av dybde og omfang på screeningen.

Det finnes mange screeningselskaper/-nettverk. I Norden er det Caring Company et uavhengig screeningbyrå, som er størst. Caring Company er knyttet til et internasjonalt nettverk av tilsvarende selskaper i Europa, USA og Asia.

Global Risk Management (GRM) i London er et annet anerkjent screeningbyrå. Metodikken er bl a søk i åpne baser samt spørreskjemaer til selskapene.

Det er i dag 14 indekser med kriterier for samfunnsbevisste investeringer. Tabellen nedenfor viser indeksene og hvilke positive og negative kriterier som indeksene brukes.

Tabell 1 SBI-indekser med positive kriterier

Positive kriterier			
Citizens index	Produkt Muligheter	Miljø Relasjon til lokale interessenter	Menneskerettigheter Arbeidstakerrettigheter Dyrenes rettigheter
Calvert Social Index	Produkter Integritet	Miljø	Arbeidsplass
Domini 400 Index	Lokalsamfunnet Miljø	Arbeidsmiljø Produktkvalitet og sikkerhet	Arbeidstakernes rettigheter
Broad Market Social Index	Se Domini 400 Index		
Jantzi Social Index	Lokalsamfunn Miljø	Forretningsmessig skikkelighet	Arbeidstaker rettigheter
NPI Social index	Miljø	Arbeidsmiljø	Lokalsamfunn
AreSE European Index	Menneskerettigheter Aksjeeier rettigheter	Miljø Lokalsamfunn	Forbrukerhensyn
Natur Aktien Index	De beste innenfor miljø		
Dow Jones Sustainability Group Index	Innovative selskaper Ledelsens holdninger og praksis	Skikkelighet Samfunnsbevist	Aksjonærrettigheter
Dow Jones Islamic Index	Ingen		
FTSE Global Islamic Index	Ingen		
FTSE4Good Index	Miljø	Aksjonær rettigheter	Menneskerettigheter
Triodos International Index	Beste bærekraftige produkter		
ASN-Truw Index	Miljø	Sosiale	Menneskerettigheter

Tabell 2 SBI-indeks med negative kriterier

Negative kriterier			
Citizens index	Tobakk Våpen Dyretesting	Atomenergi Pengespill	Alkohol
Calvert Social Index	Tobakk Skytevåpen	Tobakk Atomvåpen	Alkohol
Domini 400 Index	Alkohol Militærmateriell	Tobakk Atomenergi	Pengespill
Broad Market Social Index	Se Domini 400 Index		
Jantzi Social Index	Atom	Tobakk	Våpen
NPI Social index	Militærmateriell	Tobakk	Atomenergi
AreSE European Index			
Natur Aktien Index	Atom	Våpen	PVC
Dow Jones Sustainability Group Index	Ingen for hovedindeksen, men tobakk, alkohol og pengespill for underindekser		
Dow Jones Islamic Index	Alkohol Finansnæringen	Tobakk Forsvar/våpen	Svinekjøtt Underholdning
FTSE Global Islamic Index	Bank og renter Pengespill	Alkohol Forsikring	Tobakk Svinekjøtt Gjeld
FTSE4Good Index	Ingen, men et lite antall av de verste vil bli tatt ut		
Triodos International Index	Rettferdig handel Diskriminering	Atomenergi Tobakkproduksjon Miljøkriminalitet	Våpenhandel Barnearbeid
ASN-Truw Index	Våpen Atomenergi	Tobakk Alkohol Pengespill	Dyretesting Bioteknologi industrien

Kilde: ABN Amro

10. SBI indekser, avkastning og risiko

Det er enkelte som hevder at SBI-investeringer øker risikoen og reduserer avkastningen. Begrunnelsen for et slikt standpunkt er at investeringsuniverset reduseres og at man derved øker tracking error (dvs avviket mellom indeksens avkastning og porteføljens avkastning). Dette kan være korrekt dersom man legger til grunn et syn om at man over tid ikke får mer avkastning enn indeks. På den annen side bruker de fleste indeksforvaltere optimeringsmodeller som gjør at de får indeksavkastning uten å måtte investere i alle aksjene på indeksen.

Andre hevder at SBI plasseringer øker avkastningen og reduserer risiko. Dette begrunnes med at SBI kriterier avdekker andre typer risiko enn de som fremgår av kontantstrømanalyser, regnskapstall, P/E tall og allikevel øker den potensielle avkastningen og reduserer risiko.

ABN Amro har analysert to indekser. Disse er Domini 400 og Dow Jones Sustainability Group Index. Disse er sammenlignet med henholdsvis S&P 500 og den vanlige Dow Jones indeksen. Tallene for Domini 400 er fra perioden mai 1990 til juni 2001, mens tallene for DJSGI er fra perioden januar 1994 til juni 2001. Nedenstående tabell viser resultatet av analysen.

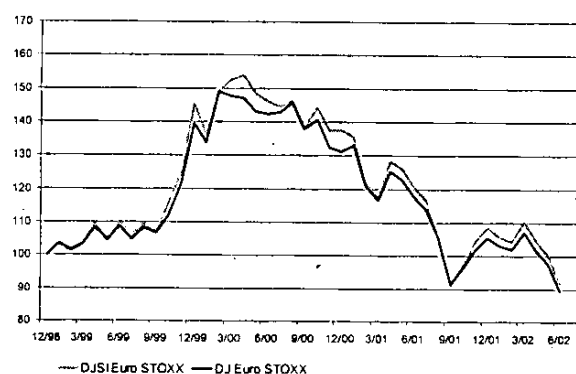
Tabell 3 Sammenligning SBI indekser mot indekser uten SBI avkastning og risiko

	Domini 400 (SBI)	S&P 500	DJSGI (SBI)	DJGI
Avkastning i pst	16,22	15,02	12,22	9,30
Meravkastning i pst	1,20		2,92	
Standardavvik i pst	15,38	14,27	15,29	14,16
Beta	1,06	1,00	1,03	1,00
Sharp ratio	0,72	0,70	0,46	0,29
Ex post tracking error	3,16		4,58	
Information ratio	0,38		0,64	

Kilde: ABN Amro

I de respektive periodene har SBI indeksene gjort henholdsvis 1,2 pst og 2,92 pst bedre enn indeksene uten SBI kriterier. Dette har skjedd med bare marginalt høyere standardavvik i forhold til indeksene uten SBI. Beta forteller om følsomhet i forhold til referanseindeks. Siden beta her er henholdsvis 1,06 og 1,03 tilsier det at SBI indeksene vil svinge mer enn de indeksene som ikke har SBI kriterier. Dette kommer også fram av standardavviket. Dette tyder på at SBI kan være mer volatile enn ikke SBI. Sharp ratio viser forholdet mellom en investerings medavkastning og risiko. Desto høyere sharp ratio desto høyere er den risikojusterte avkastningen. Sharp ratio er marginalt høyere enn referanseindeksene, noe som tilsier at en får betalt i form av avkastning for den merrisiko en tar med SBI. Tracking error viser den relative volatiliteten eller variasjonene til investeringens meravkastning. Dersom tracking error er høy betyr det at forskjellen på avkastningen i forhold til referanseindeks varierer mye fra måling til måling. Dette bekreftes av at standardavviket er høyere. Information ratio gir en totalvurdering av hvordan SBI indeksene har gjort det i forhold referanseindeks. Her er information ratio lav, noe som tilsier at SBI indeksene har fått meravkastningen gjennom høyere risiko.

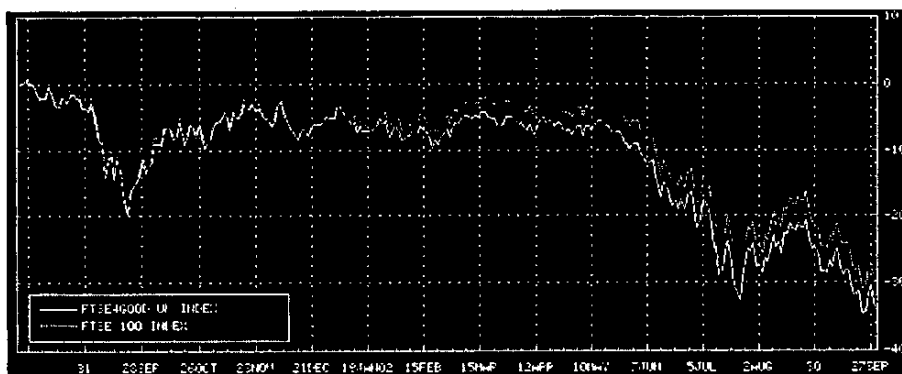
Graf 1 og 2: Dow Jones Sustainability Index World og Euro mot tilsvarende Dow Jones indekser

Kilde: Dow Jones Sustainability Indexes

Grafene fra Dow Jones viser at SBI indeksene har gått noe bedre enn de tilsvarende Dow Jones indeksene i perioden desember 1998 til juni 2002. Dow Jones globale SBI indeks har gitt -7,11 pst, mot -9,01 pst med en tracking error på 3,16pst og en korrelasjon på 0,9824. Dow Jones europeiske SBI indeks har gitt -8,12 pst mot -10,57 pst og en tracking error på 4,89 pst og en korrelasjon på 0,9772.

Graf 3: FTSE4Good UK mot FTSE 100

Kilde: Bloomberg

FTSE4Good UK har gitt -33,71 pst mot FTSE 100 på -32,69 og en tracing error på 3,71 pst. Indeksene er sterkt korrelert med hverandre.

Dataene ovenfor viser at alle de undersøkte indeksene, med unntak av FTSE4Good UK har gjort det noe bedre enn de ordinære indeksene det er naturlig å sammenligne med. Videre tyder dataene fra virkelige porteføljer fra Storebrand, Banco og DnB/Dresdner på at SBI investeringer over tid gir noe bedre avkastning enn sine referanseindekser og fond uten SBI kriterier. En av vanskelighetene med SBI indekser og plasseringer er utilstrekkelig empiri. Det er vanskelig å si noe om konsistensen i å "outperforme". Selv om vi ikke skal tillegge analysene å representere vitenskapelige holdbare konklusjoner tyder allikevel dataene på at SBI investeringer medfører noe høyere avkastning, mot marginalt høyere risiko.

I undersøkelse gjort av Salomon Smith Barnley Global Equity Group om størrelsen på investeringsuniverset i USA og EU landene viser følgende fordeling på big, medium og small cap selskaper.

Tabell 4 Investeringsuniverset i USA og EU

	USA		Europa (EU)					
	Antall selskaper	Markedsverdi	Antall selskaper	Markedsverdi	Antall selskaper	Markedsverdi	Antall selskaper	Markedsverdi
Small	2180	73%	1457	11%	1402	74%	773	11%
Medium	553	19%	2413	18%	347	18%	1497	22%
Big	238	8%	9374	71%	151	8%	4627	67%
Total	2971	100%	13344	100%	1900	100%	6897	100%

Kilde: T. Towe Price/ Salomon Smith Barnley Global Equity Group

Alle indeksene som er sammenlignet ovenfor ligger innenfor "big cap" segmentet. Hvordan avkastningen med SBI kriterier ville vært i medium og small cap segmentet er det ikke data på. Antakelig er det de store selskapene med behov for forbrukertillit som vil tape mest på å bli assosiert som et dårlig SBI selskap. Likeledes er det heller ikke gode data på emerging marked segmentet eller på hegdefond eller andre produkter utenfor "big cap"- område til å kunne si noe kvantitativt. En tendens som ofte påstås å oppstå med SBI investeringer er at defensive aksjer screenes ut, f eks tobakk og alkohol. Disse gjør det ofte relativt godt i usikre markeder slik som i 2001 og inntil september 2002. SBI porteføljer vil slik sett kunne bli undervektet i defensive aksjer og overvektet i vekstaksjer slik som IT og telecom. SBI indeksene ovenfor som er målt også i 2002 tyder ikke på at fraværet av visse typer defensive aksjer har gjort noe med avkastningen.

De kvantitative dataene som finnes støtter opp om at SBI investeringer gir noe bedre avkastning og marginalt høyere risiko. Etter utvalgets vurdering er det flere forhold som tilsier at bedrifter som har kontroll på miljø og sosiale kriterier også har kontroll på andre forhold som f.eks kostnadsbesparelser ved bruk av mindre energikrevende produksjon. Dette skulle tilsa at det ikke er noe som trekker vesentlig i retning av at porteføljer med SBI kriterier skal gi lavere avkastning eller vesentlig høyere risiko enn vanlige porteføljer. Imidlertid vil dette påvirkes av hvor strenge kriteriene er. Dersom SBI kriterier utelukker betydelige deler av markedet vil risikoen gå vesentlig opp.

Utvalgets konklusjon er det ikke er gode holdepunkter for at SBI kriterier vil gi dårligere avkastning enn porteføljer uten SBI kriterier.

IV Gjennomgang av kriterier for Opplysningsvesenets fonds samfunnsbevisste investeringer (SBI)

11. Den norske kirkes etiske grunnholdninger

Den norske kirkes etiske grunnholdninger har sitt grunnlag i Bibelen og Guds ord om skaperverket, de ti bud, i det dobbelte kjærlighetsbud, fortellingen om den barmhjertige samaritan m.m.

Den norske kirkes holdninger til miljøspørsmål bunner i at Gud har betrodd menneskene oppgaven som forvalter av skaperverket. Guds skaperverk har også verdi uavhengig av nytteverdien for mennesket. Det er derfor opp til mennesket å gjøre sitt til for å bevare artsmangfoldet i verden, ikke forbruke mer av naturressursene enn nødvendig samt ikke forurense.

Den norske kirkes holdninger til menneskerettigheter bunner i at mennesket er skapt i Guds bilde, som noe unikt og ukrenkelig. Dette medfører at vi alle er født likeverdige uavhengig av kjønn, rase, religiøs tilhørighet, nasjonal tilhørighet og samfunnsforhold.

I tillegg til slike allmene konsekvenser av Guds ord har Den norske kirkes organer med Kirkemøtet, Kirkerådet og Bispemøtet i spissen gitt ut betenknings- og andre dokumenter som gir refleksjoner eller veiledning om hvordan kirken skal stille seg til ulike etiske problemstillinger i vår tid. Et eksempel på dette er Kirkemøtets behandling av dokumentet Forbruk og rettferd.

Videre vil andre lands kirker kunne representere veiledninger på etiske grunnholdninger. Det er også opprettet ulike nettverk som går inn på etiske spørsmål. Ett slikt nettverk er European Christian Environmental Network som har gitt en teologisk erklæring om kirkens engasjement for miljø.

Da Opplysningsvesenets fond har åpenbare relasjoner til Den norske kirke bør fondets forretningsmessige samfunnsansvar gjenspeile Den norske kirkes etiske grunnholdninger og Den norske kirkes samfunnsansvar. Ved utarbeidelse av retningslinjene for Opplysningsvesenets fonds forretningsmessige samfunnsansvar er det lagt vekt på at Den norske kirkes grunnholdninger skal gjenspeiles selv om det samfunnsansvaret fondet må ta også må gjøres lett å operasjonalisere. Selv om fondet i sine retningslinjer vil bygge på Den norske kirkes etiske grunnholdninger vil slike retningslinjer måtte være forenklinger. De valg av utelukkelse eller inkludering av selskaper i porteføljen vil derfor ikke være det samme som å si at selskapet er uetisk, men at selskapet er utelukket grunnet en vurdering i forhold til reglene og ikke en etiske refleksjon om det enkelte selskap.

12. Forretningsmessig skikkelighet

12.1 Innledning

Forretningsmessig skikkelighet handler bl a om hvordan bedriftens styre og ledelse opptrer overfor samfunnet, eierne og andre interessenter. Utvalget mener at fondet bør legge vekt på følgende forhold: bedriftens informasjonspolitikk, bedriftens og ledelsens forretningsmessige skikkelighet og ivaretagelsen av eierens eierrettigheter.

Det er på bakgrunn av finansskandalene i USA, andre land og i Norge iverksatt arbeid med å lage regler og standarder for Corporate Governance. New York Stock Exchanges har laget nye regler, Oslo Børs holder på med nye regler. I Norge er det i dag (desember 2002) bl a to standarder (Eierforums 10 bud for godt styrearbeid og NFFs Anbefalte normer for god Corporate Governance i Norge). Operasjonelt kan det for fondets krav til corporate governance legges til grunn en standard som er allment akseptert, samtidig som fondet prøver å påvirke standardene.

12.2 Informasjonspolitik

Utvalget mener bedriften bør ha en åpen holding til å gi informasjon til markedet om alle bedriftens virksomhetsområder. Videre mener utvalget at bedriftene må gi tilstrekkelig informasjon til å kunne bedømme bedriftens engasjement også innenfor miljø og sosiale forhold. Det vurderes av fondet også som en finansiell risiko dersom bedriftens omdømme blir skadet ved at bedriften f eks har en dårlig miljøpraksis eller benytter barnearbeid.

Fondet bør kreve at selskapets informasjonspolitik skal være åpen og informasjonen skal være fyllestgjørende.

12.3 Eierrettigheter

Utvalget mener fondet må bruke sine eierposisjoner til å bidra til at bedriften gir tilstrekkelig og korrekt informasjon både om den økonomiske tilstanden, hvordan organisasjonsstrukturen er, hvordan styre og ledelse lønnes og får goder fra bedriften samt informasjon om bedriftens miljøpolitikk og sosiale ansvar. Utvalget mener at fondet bør delta, stemme og tilkjenne sitt syn på generalforsamlingene, eller på annen måte fremme sitt syn for selskapet, for å bedre informasjon, og forretningsmessig skikkelighet.

Fondet bør kreve at selskapet ivaretar eiernes rettigheter på en fyllestgjørende måte.

- Fordelsprogrammer for ledelse og styre skal være synliggjort.
- Fordelsprogrammer for styret og ledelse skal bidra til interessefellesskap mellom ledelse, styre og eier.
- Det skal være uavhengighet mellom ledelse og styre.
- Alle aksjonærer skal likebehandles i enhver sammenheng. Det skal utvises særlig aktsomhet ved transaksjoner mellom enkeltaksjonærer og selskapet. Offentliggjøring av alle forhold ved slike transaksjoner er viktig.

12.4 Forretningsmessig skikkelighet ellers

Utvalget mener at fondet i valg av selskaper må legge vekt på en kultur i bedriften, som fremmer forretningsmessig skikkelighet. Med forretningsmessig skikkelighet mener utvalget at bedriften ikke konsekvent utfordrer minimumskrav i lover og regler, miljøkrav eller krav til anstendige arbeidsforhold eller andre sosiale krav. Videre mener utvalget at det bør legges betydelig vekt på at bedriften ikke utfordrer regnskapsstandarder for å vise bedre resultater eller balansetall enn det er grunnlag for ut fra prinsipper om forsiktighet i regnskapsføringen. Det legges også i forretningsmessig skikkelighet at styret og ledelsen ikke beriker seg selv f eks uforholdsvist store fallskjermer eller opsjonsprogrammer. Videre mener utvalget at urimelig utnyttelse av konkurransesituasjon, dvs utnyttelse av monopollignende situasjoner, må unngås.

Selskapene skal ha etiske regler og et verdigrunnlag for virksomheten.

12.5 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier vedrørende Corporate Governance:

For bedrifter Opplysningsvesenets fond skal investere i kreves det (lavtoleranse):

- At selskapets informasjonspolitikk skal være åpen og informasjonen skal være fyllestgjørende.
- At selskapet ivaretar eiernes rettigheter på en fyllestgjørende måte.
- At selskapet skal ha etiske regler og et verdigrunnlag for virksomheten.

Fondet bør søke å bruke sin eierposisjon til å påvirke selskapene og standardene for forretningsmessig skikklighet.

13. Negative virksomhetsområder

13.1 Produksjon av atomenergi

13.1.1 Innledning

Produksjon av atomenergi er et område som har vært omstridt på grunn av de negative følgene med lang nedbrytingstid på farlige avfallstoffer. Atomenergi dekker 7 pst av verdens energibehov og vil slik sett ikke representere en vesentlig innskrenkning av investeringsuniverset.

13.1.2 Sondering/differensiering

Utvalget mener at fondet bør unngå virksomheter som produserer atomenergi. Utvalget begrunner dette med at det ennå ikke er funnet noen god metode for å håndtere avfallsstoffene fra atomkraftverk. Avfallsstoffene har ofte en svært lang nedbrytingstid. Også gjenvinningsanlegg som det i Sellafield forurenser ved utlipp. Alt i alt mener utvalget at atomenergi har mer uheldige virkninger på miljøet enn den positive virkningen av tilgang til elektrisk energi.

13.1.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå produsenter av atomenergi (nulltoleranse)

13.2 Pornografi

13.2.1 Innledning

Pornografi er et område som har vært og er oppfattet som negativt av samfunnet.

13.2.2 Sondering/differensiering

Sex mellom voksne mennesker er naturlig. Sex skal normalt være til berikelse i et forhold mellom to mennesker. Det er slik sett noe som er positivt og bør fremelskes til glede i et parforhold. Kunsten har opp gjennom tidene avbildet mennesket i naken tilstand. Litteraturen har opp igjennom tidene hatt erotiske fortellinger. Også bibelen i Salomos høysang beskriver et forhold mellom mann og kvinner i erotiske skildringer.

Pornografi har ofte skildringer av seksualitet som gjør kvinner og menn, men særlig kvinner, til bare sex objekter. Pornografi har også gjerne skildringer av utroskap, av ekstrem seksualitet, og skildringer av kjønnslig aktivitet som virker støtende eller som på annen måte er egnet til å virke menneskelig nedverdiggende og forrådene. Videre er særlig produksjon av pornografiske bilder og filmer ikke sjelden finansiert og styrt av miljøer som ikke bruker renhårig forretningsmetoder. Ofte baseres det på utnyttelse av menneskene som deltar. Vi har

ikke grunnlag for å si at det alltid er slik. Ut fra en helhetsvurdering basert på produksjonsforholdene, kvinnesyn og ofte en seksualitet som Den norske kirke ikke kan støtte anbefaler utvalget at fondet unngår å investere i selskaper som produserer porno. Videre anbefaler utvalget at fondet ikke plasserer penger i virksomheter som omsetter ulovlig pornografisk materiale. Som referanseramme for ulovlig porno velges norsk lovgivning. Utvalget mener dette er et utgangspunkt som også gjør kriteriene operative.

13.2.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

- Unngå produsenter av porno (nulltoleranse)
- Unngå selskaper som omsetter ulovlig pornografi (referanse er norsk lovgivning) (nulltoleranse)

13.3 Tobakk

13.3.1 Innledning

Tobakk er et lovlig nytelsesmiddel men som har beviselige svært uheldige helsevirkninger.

13.3.2 Sondering/differensiering

Det må etter mange år med forskning og erfaringsmateriale kunne sies at det er en kjensgjerning at tobakksrøyking har ubetinget helseskadelig virkning. Videre er det påvist at tobakksrøyk har uheldige virkninger også på folk som blir passivt eksponert for tobakk. Verdens helseorganisasjon, WHO, har satt kampen mot tobakk på dagsorden som en av WHO's viktigste saker. Utvalget er ikke i tvil om at tobakksprodusenter må ekskluderes fra porteføljen (nulltoleranse). Når det gjelder omsetning av tobakk skjer mesteparten av omsetning i vanlige dagligvarebutikker og i kiosker. Tobakk er en lovlig vare og det vil være galt å ekskludere dagligvaremarkedet generelt på grunn av at de selger en lovlig vare. Imidlertid vil det stille seg annerledes med omsetningsleddet i form av importører, grossister og detaljister dersom tobakk er eneste produkt som omsettes. Hvorvidt andre enn produsentene skal utelukkes må skje ut fra en helhetsvurdering.

13.3.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå tobakksprodusenter (0 toleranse)

13.4 Alkohol

14.4.1 Innledning

Alkohol er et lovlig nytelsesmiddel som har alvorlige helse- og sosiale virkninger ved stort forbruk.

13.4.2 Sondering/differensiering

Alkohol er et lovlig nytelsesmiddel i de fleste land. For mange er alkoholbruk noe som forbindes med fest og med kirkens nattverd. Imidlertid er alkohol også et problem for mange familier og er en faktor som kan føre til vold og helseproblemer ved, noe som gjør alkohol til et samfunnsproblem. Kirkens organer har også lagt seg på en holdning om å utvise forsiktighet når det gjelder alkoholbruk. Opplysningsvesenets fond har på denne bakgrunn valgt å legge seg på en restriktiv linje når det gjelder plasseringer i selskaper som produserer alkohol. Av operasjonelle grunner har utvalget valgt å skille mellom produksjon og

omsetning. Det er lettere å få opplysninger om alkoholproduksjonen i et selskap. For mange selskaper, f eks hoteller, flyselskap og cruiseskip vil omsetningen av alkohol kun være en liten del av omsetningen og ikke hovedaktivitet for selskapet. I den grad selskapet har alkoholomsetning som eneste eller viktigste forretningsområde vil også omsetning av alkohol kunne medføre at selskapet ikke oppfyller kriteriene for å være i fondets portefølje. Utvalget anbefaler at fondet definerer alt over 2,8 volumprosent som alkohol. Dette begrunnes med at EU har en slik definisjon av alkohol. Ved å følge en allment brukt definisjon gjøres kriteriet mer operasjonelt. Utvalget anbefaler fondet å skille mellom brennevin og alkoholholdige produkter som er et resultat av naturlig gjæring slik som øl og vin. Det bør være en lavere toleranse i forhold til brennevin enn i forhold til øl og vin av operasjonelle grunner.

13.4.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

- Unngå brennevinsprodusenter (0-toleranse)
- Unngå selskaper som har en vesentlig del av omsetningen fra produksjon av øl og vin (lavtoleranse)
- Alkohol defineres som alt som har høyere volumprosent enn 2,8 pst, jf EUs definisjon.

13.5 Pengespill

13.5.1 Innledning

Pengespill som er lovlig virksomhet kan ha alvorlige sosiale virkninger ved avhengighet og at man "spiller seg fra gård og grunn".

13.5.2 Sondering/differensiering

For mange organisasjoner er inntekter fra spillevirksomhet en viktig inntektskilde. Utviklingen har gått fra landslotterier, 1 kroners knipseautomater, åresalg til mer avanserte spillemaskiner som inntektskilde for lag og foreninger. Dette er en betydelig inntektskilde for mange organisasjoner som jobber for gode formål. Samtidig er det en stadig større erkjennelse for at pengespill kan ha uheldige virkninger på mennesker. Utvalget mener at fondet ikke bør bidra med kapital til kommersiell spilleinteresser enten dette er spilleoperatører eller casinoer.

13.5.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå selskaper som har pengespill som kjernevirksomhet (0-toleranse).

13.6 Våpen

13.6.1 Innledning

Våpen brukes militært, til forsvar og angrepskrig, til jakt, til kriminelle handlinger osv.

13.6.2 Sondering/differensiering

Den norske kirke aksepterer generelt retten for land til å forvare seg mot angrep og til å delta i fredsbevarende arbeid. Den norske kirkes prester deltar som feltprester innenfor forvaret. Det aksepteres også at politiet bruker våpen for å ivareta sikkerheten i samfunnet innenfor de rettsstats prinsipper som følger av en demokratisk styringsmodell. Videre aksepteres våpen til bruk i lovlig jakt.

Utvalget mener likevel at Opplysningsvesenets fond ikke bør plassere penger i virksomheter som er involvert i våpenproduksjon. Våpen kan brukes også til angrep og ulovligheter. Noen våpen er imidlertid verre enn andre. Mange bedrifter lager utstyr og systemer som kan brukes militært, men like gjerne til sivilt bruk. Utvalget mener det må differensieres mellom ulike typer våpen og ulike handlingsmønstre hos bedriften i hva de leverer til våpenindustrien.

Utvalget mener landminer, klasebomber, atom-, kjemiske og biologiske våpen stiller i en særklasse på grunn av sin masseødeleggende evne og ikke minst at de rammer også tilfeldig.

Utvalget definerer våpensystemer spesielt designet for militære formål som kampfly, kamphelikoptre, krigsskip, militære ubåter og stridsvogner.

Utvalget definerer våpen som missiler, torpedoer, bomber, artilleri, håndvåpen, elektronisk krigføringsutstyr, ildledningsutstyr og annet stridsutstyr.

Utvalget definerer følgende som ikke offensive systemer og som ikke inngår i definisjonen av våpen: radarsystemer, sonarer, navigeringsutstyr (GPS), instrumentering, IT-systemer, software som også brukes sivilt, alminnelige komponenter, utstyr for måling av radioaktive stoffer og utstyr for å finne landminer.

Utvalget mener at masseødeleggelsesvåpen og våpen som rammer tilfeldig stiller i en særklasse av våpen som det ikke finnes etisk forsvarlig å bruke eller plassere penger i industri som produserer disse. Det anbefales nulltoleranse. Produsenter av slike våpen utgjør kun en liten del av investeringsuniverset og medfører derved ikke noe vesentlig økonomisk.

Utvalget mener at produsenter av ikke offensive systemer bør være inkludert i det investeringsuniverset fondet skal kunne investere i da disse også har en stor sivil nytteeffekt og det vil være både operasjonelt vanskelig og etisk ukorrekt å luke ut selskaper med sivil produksjon, hvor produktet også har en militær anvendelse. F eks er GPS utviklet for militær navigering, men brukes bl a av sivil luftfart og det vil være etisk uriktig å utelukke investeringer i et produkt som det sivile samfunn er så avhengig av.

Når det kommer til våpen og våpensystemer mener utvalget at investeringer i industri som lager slike våpen eller -systemer bør begrenses. Innen enkelte bransjer som f eks flyprodusenter og skipsverft er sivil og militær produksjon sammenblandet. Det vil derfor by på operasjonelle problemer å sette nulltoleranse. Skal man være helt sikker på å utelukke slike foretak ved nulltoleranse vil en stor del av investeringsuniverset forsvinne, noe som kan bidra til å øke markedsrisikoen i porteføljen vesentlig. Utvalget anbefaler av den grunn at det settes et lavtoleransekrav sammen med et forsiktighetsprinsipp.

13.6.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

- Unngå selskaper som produserer masseødeleggelsesvåpen eller våpen som rammer tilfeldig, f eks landminer, klasebomber, atom-, kjemiske og biologiske våpen (0-toleranse)
 - Unngå selskaper som leverer våpensystemer spesielt designet for militære formål (lav toleranse)
 - Unngå selskaper som produserer våpen, f eks missiler, torpedoer, bomber, artilleri, håndvåpen, elektronisk krigføringsutstyr, ildledningsutstyr og annet stridsutstyr (lav toleranse)
- Det legges til grunn et forsiktighetsprinsipp for plasseringene.

14. Negativt handlingsområde

14.1 Brudd på barns rettigheter

14.1.1 Innledning

Barn er en gruppe som trenger særlig beskyttelse mot overgrep.

14.1.2 Sondering/differensiering

Utvalget mener det er grunnleggende at barns rettigheter ikke krenkes. Definisjonen av barnearbeid er imidlertid vanskelig. Det vil i noen tilfeller være bedre at barn deltar i arbeidslivet så lenge det kombineres med utdanning og fritid. Alternativet kunne f eks være prostitusjon eller annen grov utnyttning av barn. De fleste land har ratifisert de konvensjoner som gjelder barnearbeid og slik sett bør det ikke forekomme barnearbeid som er i strid med konvensjonene. Konvensjonen definerer alle under 18 år som barn, men setter en absolutt minstealder på 12 år hvor det ikke tillates noen form for arbeid. Mellom 12 og 14 år tillates lett arbeid i kombinasjon med utdanning. Det er fra flere hold hevdet at det viktigste er at barn får en tilfredsstillende utdanning og fritid, så får en heller akseptere at barn jobber en del av dagen, så lenge det er tilrettelagt for utdanning og man unngår de verste former for barnearbeid. Også arbeidsmiljøloven i Norge tillater barnearbeid etter en viss alder og når dette ikke har et for stort omfang og er lettere arbeid. Det er også sunt at barn deltar i arbeid, f eks som avisbud eller hjelper til hjemme. Selv om det i visse tilfeller kan argumenteres med at det er bedre at barn er i jobb i strid med konvensjonene, dersom alternativet er mye verre, bør ikke fondet som investor godta det. Dessuten ville en full etisk granskning av selskaper som bruker barnearbeid i strid med konvensjonene ikke være operasjonelt gjennomførbart. Utvalget er derfor kommet til at selskaper som bruker barnearbeidere i strid med konvensjonene bør utelukkes fra fondets investeringsunivers. Samtidig er det i mange bransjer utstrakt bruk av underleverandører, hvor tjenestekjøper kan være uheldig å komme borti en underleverandør som bruker barnearbeidere. Det avgjørende da er hvordan selskapet takler slike situasjoner. Hvilke kontrollapparat har selskapet, og hvilke reaksjoner selskapet bruker overfor underleverandører som bruker barnearbeidere.

De sentrale konvensjoner er:

- FNs barnekonvensjon av 1989
- ILO konvensjon nr 138 om minstealder for adgang til sysselsetting av 1973
- ILO konvensjon nr 182 Forbud mot og umiddelbare tiltak for avskaffelse av de verste former for barnearbeid av 1999

14.1.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå selskaper som bryter de sentrale konvensjoner om barns rettigheter i sin virksomhet (0-toleranse)

14.2 Brudd på helse, miljø og sikkerhet

14.2.1 Innledning

Den norske kirkes menneskesyn tilsier at arbeidstakernes helse, arbeidsmiljø og sikkerhet på arbeidsplassen skal tillegges vekt ved investeringer.

14.2.2 Sondering/differensiering

Utvalget mener at det er en basisrettighet å ha et arbeidsmiljø hvor helse, miljø og sikkerhet er ivaretatt fra arbeidsgivers side. Det gir dessuten ofte bedre produktivitet og bidrar til at selskapet unngår uheldig fokus samtidig som selskapet ivaretar en vital rettighet for arbeidstakere. Utvalget har valgt en lavtoleransegrense. Dette begrunnes med at område er vanskelig å følge opp. Svært mange av ILO konvensjonene omhandler helse, miljø og sikkerhet bl a.

- Nr 171 Bedriftshelsetjeneste av 1985
- Nr 177 Sikkerhet ved bruk av kjemiske stoffer i arbeidslivet av 1988
- Nr 178 Nattarbeid av 1990
- Nr 153 Vern av unge sjøfolk av 1976
- Nr 135 om arbeider beskyttelse og arbeidsmiljø fra 1981
- Nr 1 om arbeidstid av 1919

14.2.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå selskaper som bryter de sentrale ILO konvensjoner om helse, miljø og sikkerhet i sin virksomhet (lav toleranse)

14.3 Diskriminering av individet

14.3.1 Innledning

Ved vedtakelsen av FNs menneskerettighetserklæring er retten til ikke å bli diskriminert som individ en grunnleggende rettighet.

14.3.2 Sondering/differensiering

En av de viktigste grunnlag for et fullverdig liv for mennesker er respekt for individets ukrenkelighet. Dette grunnleggende prinsipp er et universelt prinsipp uavhengig av religion og kultur og som er fastsatt i FNs verdenserklæring om menneskerettighetene av 1948 og utdypet i senere konvensjoner. Utvalget ser det som en selvfølge at fondet stiller krav til de selskaper fondet investerer i at de gjør det de kan for å respektere menneskerettighetene.

De sentrale konvensjoner er:

- Verdenserklæringen om menneskerettighetene av 1948
- FN konvensjon nr 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater
- FN konvensjon om å avskaffe diskriminering av kvinner
- FNs torturkonvensjon
- FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming
- FNs rasediskrimineringskonvensjon

- FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter
- FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter
- ILO konvensjon nr 29 om tvangsarbeid av 1930
- ILO konvensjon nr 105 om tvangsarbeid og avskaffelse av tvangsarbeid av 1957
- ILO konvensjon nr 111 om diskriminering i arbeidslivet av 1958
- ILO konvensjon nr 100 om lik lønn av 1951
- ILO konvensjon nr 87 om organisasjonsfrihet av 1948
- ILO konvensjon nr 98 om organisasjonsretten og den kollektive forhandlingsretten av 1949
- ILO konvensjon nr 131 om minimum lønn av 1970

14.3.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå selskaper som i sin virksomhet bryter med sentrale FN og ILO konvensjoner om menneskerettigheter, individets frihet og om urfolk og etniske minoriteter (lav toleranse)

14.4 Miljøforurensning

14.4.1 Innledning

Dagens forbruks og teknologisamfunn medfører stor sannsynlighet for forurensning. Bl.a kirkens etiske grunnsyn om å ivareta skaperverket er dette et felt som utvalget mener bør være en del av fondets forretningsmessige samfunnsansvar.

14.4.2 Sondering/differensiering

Miljøforurensning er et problem for menneskene og naturen og det globale økosystemet. Utvalget mener fondet bør unngå bedrifter som har en policy og praksis som er negativ overfor de miljø og klimaavtaler som er fremforhandlet under FN systemet. Det kan være at bedrifter som gjør det de kan for å unngå f eks oljesøl, men samtidig driver lobbyvirksomhet for å unngå f eks Kyoto avtalen. Utvalget mener at også selskaper som er pådrivere for å minske virkningene av miljøavtaler bør utelukkes grunnet sine holdninger. Det viktigste for bedrifters lobbyvirksomhet vedrørende miljø må være å få til like konkurransevilkår uansett hvor i verden selskapet opererer og ikke å unngå reguleringer på miljøområdet. Et felt som det må være særlig oppmerksomhet mot er utslipp av miljøgifter og da særlig miljøgifter som ikke lar seg bryte ned. Fondet bør unngå å plassere penger i bedrifter som slipper ut eller produserer slike miljøgifter. Da det er forholdsvis vanskelig å holde kontroll med så mange bedrifter foreslår utvalget at det av operasjonelle grunner settes lavtoleransekrav.

De sentrale konvensjoner er:

- Rio deklarasjonen
- The Framework Convention on Climate Change
- The Statement of Forest Principles
- FN s Montrealprotokoll om emner som reduserer ozonlaget fra 1987
- FNs klimakonvensjon fra 1992
- Kyoto avtalen

14.4.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå selskaper som forurensrer miljøet i strid med det som er strengest av nasjonale miljøkrav og sentrale internasjonale konvensjoner (lav toleranse)

14.5 *Trussel mot biologisk mangfold*

14.5.1 Innledning

Den norske kirke har ivaretagelse av skaperverket som en av sine etiske grunnprinsipper.

14.5.2 Sondering/differensiering

Fondet bør i sine investeringer sørge for å plassere penger i selskaper som ivaretar det biologiske mangfoldet. Mange bedrifter vil grunnet bransje aldri komme i nærheten av å ødelegge biologisk mangfold (i allfall direkte), som f.eks. finansindustrien eller softwareindustrien. Det er spesielt ved skogsdrift, vannkraft, gruvedrift, oljeindustrien (demobilisering av oljeinstallasjoner) og bedrifter som legger beslag på store områder samt utslipp som i særlig grad kan være en trussel mot det biologiske mangfoldet.

De sentrale konvensjoner er:

- The Convention on Biological Diversity
- Cartagena-protokollen om biosikkerhet.

14.2.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå selskaper som ikke tar hensyn til at det biologiske mangfold skal bevares (lav toleranse).

14.6 *Ødeleggelse av kulturminner*

14.6.1 Innledning

Kulturminner er historiske fotspor som det er viktig å bevare for ettertiden.

14.6.2 Sondering/differensiering

Kulturminner knytter oss i dag til folk, kulturer og land i tidligere tider og bidrar til å minne oss om vår tilhørighet. Kulturminner har en egenart i seg selv i å bli bevart for ettertiden. Imidlertid vil det være tilfeller der man likevel må ødelegge et kulturminne for å oppnå et mye større gode. Det bør legges vekt på å følge lovverket i det land vedkommende bedrift opererer samt følge internasjonale konvensjoner og ivareta en generell respekt overfor kulturminner selv om lovgivningen i det aktuelle landet ikke er sterk på feltet. Utvalget mener fondet bør unngå å plassere penger i de selskaper som ikke viser respekt for kulturminner.

De sentrale konvensjoner er:

UNESCO-konvensjon om vern av verdens kultur og naturarv.

14.6.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Unngå selskaper som ødelegger viktige kulturminner i strid med internasjonale konvensjoner og nasjonal lovgivning (lav toleranse)

14.7 Bioteknologi

14.7.1 Innledning

Bioteknologi er i utgangspunktet et fagfelt som produserer goder for mennesker i form av forbedret helse og forbedret matproduksjon. Imidlertid er det etiske dilemmaer med bruk og metoder.

14.7.2 Sondering/differensiering

Utvalget har diskutert bioteknologi spesielt. Det meste av forskningen innen bioteknologi har som uttalt formål å bidra til et bedre liv for menneskene. Utvalget mener det er viktig å skille mellom bioteknologi innen medisin og innen matproduksjon. Problemstillingen er ofte at bioteknologien kan bidra til helbredelse av sykdommer, men baserer denne helbredelsen på metoder som ikke er like bra. For Den norske kirke er Gud skaperen og det er etisk betenkelig når mennesket prøver å ta denne rollen ved å manipulere med skaperverket. Det er en vanskelig etisk avveining å veie helse opp mot det betenkelige med metoden.

Utvalget mener at forskning innenfor mange områder av bioteknologien ikke er kommet langt nok til at det er mulig å trekke en endelig konklusjon. Utvalget mener at det må arbeide mer med teamet bioteknologi før det inngår som et kriterium i fondets samfunnsbevisste investeringer. Utvalget vil legge til grunn et forsiktighetsprinsipp ved plassering i bioteknologiselskaper. Utvalget mener likevel at noen områder skiller seg ut med bakgrunn i Den norske kirkes etiske grunnholdninger. Dette er kloning av mennesker og bruk av befruktete egg eller aborterte fostre i medisinsk bruk. Utvalget mener at fondet bør unngå selskaper som driver med slik virksomhet.

14.7.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

- Unngå selskaper som bruker kloning av mennesker, befruktete egg eller aborterte fostre i medisinsk forskning eller terapi (0-toleranse)
- Det legges et forsiktighetsprinsipp til grunn for investeringer i bioteknologiselskaper

15. Positive virksomhetsområder

15.1 Nye energiformer

15.1.1 Innledning

I dokumentet Forbruk og rettferd har Kirkemøtet særlig pekt på utvikling av ressursbevissthet.

15.1.2 Sondering/differensiering

Fondet skal søke velge de selskapene som har kommet lengst i miljøløsninger innenfor energibransjen, men det er visse områder som i særlig grad kan erstatte dagens energibærere og da særlig fossilt brensel og atomenergi. Utvalget mener dette i første rekke gjelder følgende energibærere:

- Solenergi
- Vindkraft
- Bølgekraft
- Brenselceller og hydrogenbasert energi
- Biomasse

Videre mener utvalget at fondet bør søke å plassere penger i selskaper som utvikler teknologi som er energisparende.

15.1.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Fondet bør plassere noe av finanskapitalen i foretak som særlig fremmer alternative energiformer eller energisparing
--

15.2 Helseforbedrende

15.2.1 Innledning

En av de store nyvinningene for mennesker i den rike del av verden er medisin som har redusert dødeligheten betraktelig. Imidlertid er det store grupper av verden som ikke har samme tilgang til medisinske tiltak.

15.2.2 Sonderinger/differensiering

God helse anses som en av de primære godene for et menneske. Utvalget mener derfor at helseforbedrende tiltak vil være noe som særlig bør fremmes. I denne sammenheng vil det være innenfor fondets samfunnsmessige forretningsansvar å plassere kapital i selskaper med produkter som fremmer bedre helse. Utvalget har sett fem områder som utvalget mener bør fremheves spesielt når det gjelder helseforbedrende investeringer. Disse er:

- Globalt smitteperspektiv
- Bredde perspektiv, f.eks. hjerte- og lungesykdommer
- Familieplanlegging
- Rent vann
- U-landsmedisin

I dagens situasjon med HIV/AIDS, malaria, tuberkulose og ulike typer virus og bakterier mener utvalget at fondet særlig bør søke å plassere kapital i selskaper som produserer eller forsker på medikamenter som i særlig grad tar sikte på å bekjempe sykdommer ut fra et globalt smitteperspektiv.

Videre er det noen sykdommer som rammer mange mennesker. Dette kan f.eks. være hjertesykdommer, lungesykdommer, sukkersyke. Dette er sykdommer hvor en medisinsk behandling kan gi økt livskvalitet for mange mennesker.

I mange ikke-industrialiserte land er rent drikkevann et av de største samfunnsproblemene. Utvalget mener at det at selskaper som lager løsninger for å skaffe rent vann til jordens fattige befolkning er særlig aktuelle.

Det er sykdommer som særlig rammer u-land. Ved bekjempelse av f.eks. malaria og innvoldsormer vil svært mange mennesker i u-land bli spart for store lidelser. Sykdommer i store befolkningsgrupper er også med på å dempe den økonomiske utviklingen i u-land. Fondet bør allokere kapital til selskaper som særlig jobber med u-landsmedisin og som søker å produsere medisinen og andre helsefremmende produkter og tjenester billig slik at det skal være muligheter for at mennesker i u-land har råd til å bruke medisin.

15.2.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Fondet bør plassere noe finanskapitalen i foretak som særlig fremmer helseforbedrende behandlingsformer og særlig innenfor temaene globalt smitteperspektiv, bredde perspektiv, rent vann og u-landsmedisin

15.3 Gjenbruk og nyskaping

15.3.1 Innledning

Dagens forbruksmønster og teknologi medfører mye avfall som det er viktig blir gjenbruk. Det er også viktig at det skjer teknologiske nyskapinger som gjør at avfallsmengden reduseres.

15.3.2 Sondering/differensiering

Det er et selvfølgelig krav at industrien skal forurense minst mulig og at fondet skal søke å plassere sin portefølje i foretak innen hver bransje som er de beste til å ta vare på miljøet og naturen. Uansett vil industrien og forbrukerne i overskuelig fremtid skape forurensning. Utvalget mener derfor at det er viktig at fondet investerer en del av sine midler på foretak som arbeider med løsninger for gjenbruk-/gjenvinning av avfallsstrømmer eller nyskaping av mindre forurensende teknologi og retursystemer/grønn logistikk.

15.3.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

Fondet bør plassere noe av finanskapitalen i foretak som særlig fremmer gjenbruk eller nyskaping av mindre forurensende teknologi

16. Positivt handlingsområde

761 Næringsutvikling i fattige områder

16.1.1 Innledning

I dokumentet "Forbruk og rettferd" har Kirkemøtet særlig pekt på utvikling av fattige områder av verden.

16.1.2 Sondering/differensiering

Utvalget mener at fondet bør være en pådriver ved å vri investeringer slik at de også kommer fattige områder av verden til nytte. Dette må gjøres uten at fondet reduserer kravet til avkastning, jfr formålet i Grunnloven § 106. Utvalget vil peke på fire tiltak:

- Investeringer i land under utvikling (emerging marked)
- Mikrofinans
- Direkte investeringer i enkeltforetak i uland
- Selskaper som fremmer rettferdig handel.

Utvalget ser det som et gode i seg selv at det investeres i land under utvikling. Dette kan bidra til å øke den økonomiske veksten i disse landene og sette dem i bedre stand til å heve velferden for sin befolkning. Det finnes mange emerging markeds fond. Det er ikke mange av disse som har SBI-kriterier. Utvalget ser det som et så pass gode at det allokeres kapital til disse landene at fondet eventuelt heller må godta at ikke alle kriterier oppfylles. Investeringene må kunne skje på kommersielle vilkår. IFC (International Finance

Corporation) som er et datterselskap under Verdensbanken har lister over land som er definert som land under utvikling.

For å komme også andre fattige områder til hjelp må det andre virkemidler til. Det er to områder fondet som investor kan bidra. Dette er ved å investere i mikrofinansbanker og direkte investeringer. Mikrofinansbanker er banker som gir smålån til enkeltmennesker og små bedrifter i utviklingsland for å sikre finansiering av virksomheten. Lånene gis på f.eks. 3 pst rente pr måned (som er en lav rente). De beste mikrofinansbankene har marginer over 10 pst og er lønnsomme for eier. For norske forhold virker 3 pst rente pr måned som høyt, men må ses i forhold til at lokale alternativer ofte er fra 4-8 pst. En slik mikrofinansiering vil typisk ligge mellom 100 til 200 USD pr lån. I tillegg til å investere direkte i mikrofinansbanker kan fondet investere i banker og bedrifter som bidrar til mikrofinansprosjekter.

Fondet bør også delta i direkte investeringer i u-land og i selskaper som har som policy å fremme rettferdig handel. Direkte investeringer i u-land kan kun gjøres i u-land som har stabilt styresett og et rimelig utdanningsnivå. Rent operasjonelt kan det hende at fondet bør kanalisere investeringene gjennom selskaper som samarbeider med norske bistandsmyndigheter for å redusere risiko.

Utvalget mener at det er mulig å oppnå kommersiell avkastning både på mikrofinans og ved direkte investeringer i u-land. Imidlertid vil det kunne være høyere risiko for tap og dårlig likviditet i verdipapirene.

16.1.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

- Fondet bør plassere noe midler i bedrifter og fond som:
 - Har investeringer i land under utvikling
 - Har mikrofinans som et av sine forretningsområder
 - Har direkteinvesteringer i enkeltforetak i u-land i sine forretningsområder
 - Selskaper som har som policy å fremme rettferdig handel.

16.2 Bærekraftig ressursbruk og miljøforbedringer

16.2.1 Innledning

Dokumentet Forbruk og rettferd påpeker ressursbevissthet som et satsingsområde.

16.2.2 Sondering/differensiering

De fleste av jordens ressurser er begrenset. Utvalget mener derfor at det må være et krav at bedriftene skal bruke den teknologi, dog lønnsom, som ligger i spiss for å sikre en bedre utnyttelse av eksisterende ressurser. Videre mener utvalget at fondet bør investere i bedrifter som arbeider med substitusjon til mer fornybare ressurser. Utvalget mener det er særlig viktig å fokusere på forurensningskontroll og forurensningsreduksjon. Videre mener utvalget at energiøkonomiserende tiltak (enøk) vil bidra til betydelig miljøgevinster enten man slipper å bygge ut mer kraftproduksjon eller redusere takten i utbyggingen. Dessuten vil enøk-tiltak også kunne virke kostnadsreduserende for bedriften. Det er opp igjennom tidene allerede blitt mye forurensning som må ryddes opp. Bedrifter vil også forurense i fremtiden. Utvalget mener at fondet bør investere i bedrifter som har livsløpsfokus (grønn logistikk) på sine produkter. Dette kan gjøres ved at bedriftene designer sine produkter for gjenbruk.

16.2.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

- Fondet bør plassere noe midler i bedrifter som arbeider for:
 - Substitusjon til mer fornybare ressurser
 - Bedre utnyttelse av eksisterende ressurser
 - Livsløpsfokus/grønn logistikk
 - Energiøkonomisering

16.4 Forbedret helse, miljø og sikkerhet i bedriften

16.4.1 Innledning

Kirkens generelle menneskesyn er at mennesket er ukrenkelig og slik sett er helse, miljø og sikkerhet i bedriften et tema.

16.4.2 Sondering/differensiering

Det er viktig for den ansatte at bedriften legger vekt på helse, miljø og sikkerhet. Dette kan bedre omdømmet til bedriften. Videre vil dette kunne dempe konflikter mellom arbeidstakerne og bedriften, noe som også vil ha finansielle følger. Det er en rekke ILO-konversjoner som omhandler helse, miljø og sikkerhet. Utvalget mener fondet bør søke å plassere deler av sine finansaktiva i bedrifter som er best i klassen når det gjelder helse, miljø og sikkerhet.

16.4.3 Konklusjon

Utvalget anbefaler følgende kriterier:

- Fondet bør plassere noe midler i bedrifter som arbeider for:
 - Forbedret helse, miljø og sikkerhet utover minimumskrav

IV FORHOLDET TIL EKSISTERENDE SBI MILJØER, OPPFØLGING AV KRITERIER OG OFFENTLIGHET

17. Forholdet til eksisterende SBI-miljøer

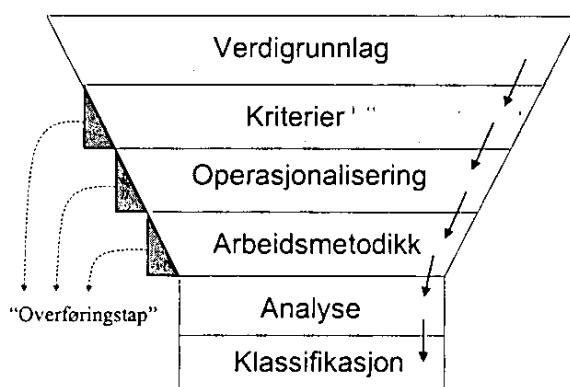
Utvalget mener det er viktig å støtte eksisterende investeringsmiljøer som har SBI-kriterier for sine investeringer, selv om vedkommende forvalter ikke oppfyller alle kriteriene. Det er dog et krav at verdipapirfondets avkastning og risiko ligger innenfor det som følger av fondets finansielle retningslinjer.

Fondet bør plassere penger hos eksisterende SBI miljøer selv om disse ikke oppfyller alle fondets kriterier.

18. Oppfølging av kriterier

18.1 Etikk fra verdigrunnlag til samfunnsbeviste investeringer

Proessen med å utvikle nye kriterier for samfunnsbeviste finansinvesteringer innebærer flere steg. Disse stegene kan illustreres i følgende figur;

Med utgangspunkt i verdigrunnlaget har vi utarbeidet kriterier. Disse kriteriene vil aldri fullt ut reflektere helheten i verdigrunnlaget i det vi alltid vil ha et "overføringstap". Jo mer presist vi forsøker å omforme verdigrunnlaget til kriterier, desto mer omfattende blir kriteriene, og jo mindre praktisk brukbare blir de. Vi må altså akseptere at for hvert ledd i prosessen jo større distanse risikerer vi fra utgangspunktet, verdigrunnlaget. Overgangen fra kriterier til operasjonalisering og videre til praktisk arbeidsmetodikk innebærer den samme risiko. Resultatet blir at analysene og klassifikasjonen av investeringsuniverset, alltid vil måtte ha svakheter som har oppstått tidligere i prosessen. Med andre ord må vi forholde oss til en praktisk virkelighet, selv om denne avviker fra rene uforpliktende idealer. Vi mener imidlertid at disse svakheter nå ikke er større enn akseptabelt, etter at vi har forsøkt å redusere "lekkasjen" underveis i vårt arbeid.

18.2 Offentlighet

Utvalget mener det må være offentlighet om fondets investeringer for å sikre troverdighet i at kriteriene blir fulgt opp. Ved offentlighet vil enhver kunne se hvilke kriterier fondet har og hvordan fondet er plassert i forhold til kriteriene. Dette vil medføre at fondet må være proaktive i forhold til utvikling i den etiske debatten og få korrektiver når fondet trår feil.

Offentlighet sikres best ved at rapporter, porteføljeoversikter, retningslinjer, rutiner og andre relevante dokumenter legges ut på internett.

18.3 Etisk utvalg

Mange som har SBI kriterier oppretter etiske utvalg, mens mange ikke gjør det. Det kan strengt tatt skilles mellom to typer etiske utvalg. Den ene typen jobber med mer overordnede kriterier i forhold til et verdigrunnlag. Den andre typen er mer operasjonell og går gjennom f eks aksjeporteføljen.

Utvalget mener utstrakt offentlighet som utvalget foreslår vil ha en vel så bra virkning på utviklingen av kriterier som et utvalg. Dersom kriterier og begrunnelse for valgt kriterier samt porteføljen legges ut på internett vil fondet oppnå de samme korrektiver som et etisk utvalg kan gi. Den prinsipielle etiske debatten kan styret med sammensetning klare.

Utvalget ser ikke operasjonelt behov for et etisk utvalg, men det kan være andre mer politiske grunner til å opprette et slikt utvalg som utvalget ikke vil ta stilling til.

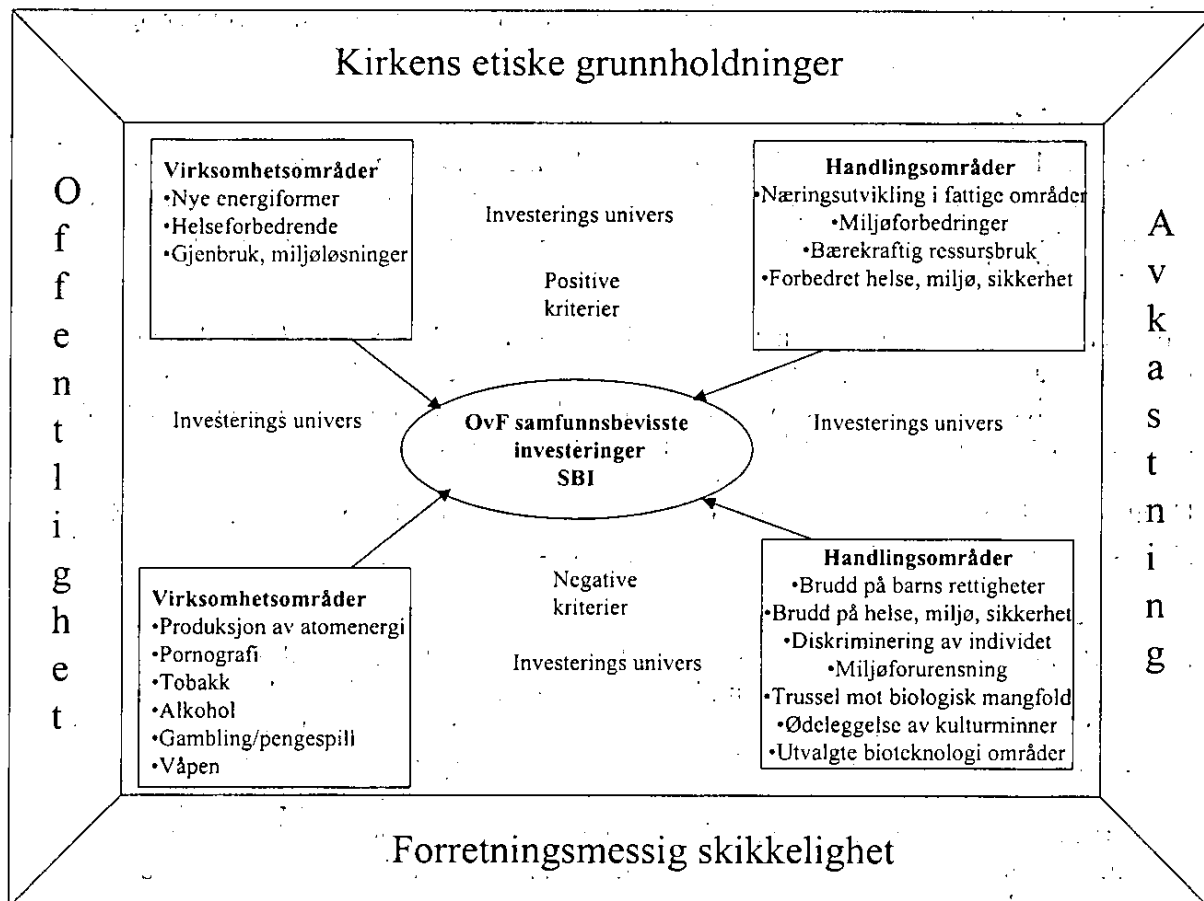
18.4 Administrative konsekvenser

For at retningslinjene skal bli effektive må de følges opp aktivt. Det må sikres at administrasjonen har nok informasjon til å treffe beslutninger om hvilke selskaper som oppfyller kriteriene og administrasjonen må påse at finansforvalterne integrerer kriteriene i avtalene og at avtalene følges. Dette kan gjøres ved screening fra eksterne aktører, ved bruk av konsulenter eller ved å gjøre denne oppfølgingen selv. For Norge som er et forholdsvis lite og oversiktlig marked vil det nok være tilstrekkelig at administrasjonen selv foretar screeningen. Dette kan kreve noe økt kapasitet. For andre markeder må det vurderes ut fra en kost/nytte-vurdering hvordan screeningen skal foregå.

Retningslinjene må følges opp med operasjonelle rutiner. Utvalget mener at administrasjonen bør gå igjennom porteføljen kvartalsvis og da avlegge rapport. Rapporten bør legges ut på fondets internettsider.

V OPPSUMMERING AV SBI KRITERIENE SOM ANBEFALES

Figuren nedenfor illustrerer utvalgets anbefalinger:

Literaturliste

- ABN Amro Asset Management
Do socially responsible equities portfolios perform differently from conventionally portfolios, september 2001
- Innst S nr 320 (2000-2001)
Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen om en forvaltning av Petroleumsfondet som ivaretar grunnleggende hensyn til både miljøet og menneskerettigheter
- MISTRA
Screening of screening companies. Oktober 2001
- Trond Beldo Klausen
Ethiske investeringer, Rapport nr 16:2000 Institutt for samfunnsforskning
- Kirkemøtet
KM 11/01 Forbruk og rettferd – Evaluering og oppfølging, Innstilling fra kirkemøtekomite C
- Kirkerådet
Rapport om oppfølging av KM-sak 10/96
- Kirkemøtet
Forbruk og rettferd pr juli 2001
- Utenriksdepartementet
Forbruk og rettferd 1996
- Utenriksdepartementet
Næringsliv og menneskerettigheter. En artikkelserie om menneskerettigheter og norsk økonomisk engasjement i utlandet. Artikkel 2
- Utenriksdepartementet
Normative aspekter ved menneskerettighetsarbeidet. Et innspill fra KOMPakts arbeidsgruppe 1, juni 2000
- Utenriksdepartementet
Næringsliv og menneskerettigheter. En artikkelserie om menneskerettigheter og norsk økonomisk engasjement i utlandet. Artikkel 1
- Utenriksdepartementet
Næringslivsmessige aspekter ved menneskerettighetsarbeidet. Et innspill fra KOMPakts arbeidsgruppe 2, sept 1999
- Utenriksdepartementet
Næringsliv og menneskerettigheter. En artikkelserie om menneskerettigheter og norsk økonomisk engasjement i utlandet. Artikkel 3
- Utenriksdepartementet
Politiske tiltak for å sikre bedrifters menneskerettighetsansvar. Et innspill fra KOMPakts arbeidsgruppe 3, juni 2000
- Utenriksdepartementet
Næringsliv og menneskerettigheter. En artikkelserie om menneskerettigheter og norsk økonomisk engasjement i utlandet. Artikkel 5
- OECD
Sosialt ansvarlige bedrifter Hva? Hvorfor? Hvordan? Notat fra en arbeidsgruppe i KOMPakt, 2000
- OECD
The OECD Guidelines for multinational enterprises, Meeting of the OECD council at ministrerial level, 2000
- E. Capital Partners
Ethical Screening methodology
- Banco Fondsförvaltning
Ethiske plasseringsregler for Banco fondsförvaltning, brosjyre 2001

Storebrand	Storebrand Environmental Investments Position Paper: Investments in Nuclear Power February 2000
Storebrand	Storebrand Environmental/Socially-Responsible Research Position Paper: Genetically-Modified Crops, August 2000
Storebrand	Storebrand Socially Responsible Research Discussion Brief: The Incorporation of Human Rights Criteria into Investment Decision-Making Processes, February 2000
Storebrand	Storebrand Socially Responsible Research, Position Paper: Anti-personnel Landmines, September 2001
Storebrand	Storebrand Socially-Responsible Research, Position Paper: Investment in the Tobacco Industry, September 2001
Storebrand/Sarita Bartlett	A Review of Socially Responsible Investing (SRI): For Pension Funds, Life Insurers and Government-Controlled Funds, June 2002.
DnB Asset Management/Dresdner RCM Global Investors	Human Rights, Social and Environment Review Report, Second Quarter Report for the period ended 30 June 2002